

การจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาตในประเทศมาเลเซีย¹ Social Welfare Management in Zakat Fund Organizations in Malaysia

ดร.รูสต์ม หวันสู²

Roostum Vansu, Ph.D³

รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช⁴

Associate Professor Tassanee Laknapichonchat, Ph.D⁵

บทคัดย่อ

กองทุนชะกาตในมาเลเซียเกิดจากการให้ทานภาคบังคับตามบัญญัติของศาสนาอิสลามและนำไปจัดสวัสดิการสังคมให้กับชาวมุสลิมในประเทศ วัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการจัดเก็บ แจกจ่ายชะกาต (2) ศึกษาบทบาทหน้าที่และแผนงานของกองทุนชะกาต และ (3) สังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนชะกาตในประเทศไทย ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเริ่มด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะกรรมการสภาอิสลามประจำรัฐ 3 รัฐ ได้แก่ ดินแดนสหพันธ์กรุงกัวลาลัมเปอร์ รัฐมะละกา และรัฐกลันตัน รวม 3 คน และการสนทนากลุ่มในผู้เกี่ยวข้อง รวม 30 คน ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก ผู้จ่ายชะกาต ผู้รับชะกาต และคนต่างศาสนิกในประเทศมาเลเซีย รวม 300 คน จาก 3 รัฐ ใช้สถิติวิเคราะห์ทั้งเชิงพรรณนา และสถิติอนุมาน ผลวิจัยพบว่า (1) การบริหารจัดการกองทุนชะกาตในมาเลเซีย ดำเนินการโดยสภาศาสนาอิสลามประจำรัฐ ซึ่งบางรัฐได้จัดตั้งบริษัทขึ้นมาทำหน้าที่จัดเก็บและแจกจ่ายแทน (2) กองทุนชะกาตในแต่ละรัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารงาน ดำเนินงานและการจัดทำรายงานผลดำเนินงาน กองทุนชะกาตจัดโครงการบริการสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้รับชะกาตเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ จึงเป็นสวัสดิการสังคม

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย “การจัดระบบสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาตในมาเลเซีย” ซึ่งได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ดำเนินการวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2561-2562

² อาจารย์ประจำวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ Full-time lecturer, Department of Political Science, Faculty of Social Science, Srinakharinwirot University

⁴ มูลนิธิเพื่อการบริหารสังคม

⁵ Social Administration Foundation

แบบปกป้องคุ้มครอง มุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม กองทุนชะกาตในมาเลเซียจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยลดปัญหาสังคมและแบ่งเบาภาระของภาครัฐในการดูแลทุกข์สุขของประชาชน (3) ในการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนชะกาตในไทยให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นที่จะต้องมีการวิจัยรับรองสถานภาพและการดำเนินงานของกองทุนชะกาตและควรมีการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาตแห่งชาติอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาล

คำสำคัญ: กองทุนชะกาต, การแจกจ่ายและจัดเก็บชะกาตในมาเลเซีย, การจัดบริการสวัสดิการสังคม

Abstract

The Zakat fund in Malaysia is collected from a religious obligation of alms-giving treated in Islam. This research aims to: (1) study the system of collecting and distributing zakat in Malaysia; (2) study the roles and plans of the zakat fund management organizations in Malaysia; and (3) to synthesize and propose a recommendation to develop a zakat fund management in Thailand. The researchers employed the mixed methods approaches. For qualitative approaches, studying from relevant documents, interviewing with zakat organization administrators in three states from Kuala Lumpur, Melaka and Kelantan. Organizing group discussion with those 30 zakat stakeholders were used as research methods. For quantitative approach, 300 research questionnaires were collected from zakat payers, zakat recipients and non-Muslims from three states and using descriptive and inferential statistics to analyze. The results showed that:

(1) Zakat fund management in Malaysia is conducted by the Islamic religious councils in each state. Companies are established in some states to operate in zakat management under the supervision of the Islamic religious council. (2) The zakat fund management organizations in each state are responsible for establishing management policies,

operations, and preparing performance reports. Social welfare provided from the zakat fund is a protective welfare with aims of achieving sustainable development among zakat recipients (Productive welfare) and reducing social inequality. The Zakat Fund in Malaysia is therefore an important tool in tackling social problems and reducing the burden of government agencies in taking care of the welfare of the people. (3) In order to optimize the management of Zakat Funds in Thailand for maximum efficiency, there is a need for legislation to certify the status and operation of Zakat Funds and national Zakat Fund Organization should be established under the supervision of the government to support and regulate local zakat fund organization.

Keywords: Zakat Fund, Zakat distribution and collection system, social welfare services

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของชะกาต

ชะกาต คือ ทานภาคบังคับสำหรับชาวมุสลิมผู้ที่มีความสามารถ ชะกาต เป็นหนึ่งในบทบัญญัติสำคัญที่สุดในศาสนาอิสลาม ในทางนิติศาสตร์อิสลาม “ชะกาต” หมายถึง ส่วนแบ่งของทรัพย์สินที่พระเจ้าเป็นเจ้าได้ทรงกำหนดไว้ให้ผู้ถือครองทรัพย์สินมากกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ (นิกอบ)¹ นำไปแจกจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับ 8 ประเภท ตามที่ระบุไว้ในข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม ได้แก่ (1) คนยากจน (ฟากีร์) ที่ไม่มีทรัพย์สินและไม่มีรายได้ (2) คนขัดสน (มิสกิน) ที่รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย (3) ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับชะกาต (อามัล) (4) มออัลลัฟ คือผู้ที่ถูกตลใจให้เข้ารับอิสลาม

¹ พิกัดหรืออัตราที่กำหนดว่าทรัพย์สินที่เหลือจากการใช้จ่ายในรอบปีเป็นจำนวนเท่าใดที่จะต้องจ่ายชะกาต ซึ่งแตกต่างกันไปตามชนิดของทรัพย์สิน ทรัพย์สินและพิกัดของการจ่ายชะกาตมีดังต่อไปนี้ (1) โลหะเงินและทองคำ เงินสด เงินในบัญชี หุ้นสินค้า (ของตนเองไม่ว่าจะเป็นที่ดินหรืออัญมณี) ที่มีไว้ขายทั้งหมดไม่ใช่สิ่งทีคนอื่นนำมาฝากขายหากมีมูลค่าต่ำกว่าราคาทองคำหนัก 85 กรัม หรือประมาณ 5.66 บาท (ทองคำหนึ่งบาทหนัก 15 กรัม) เมื่อครบรอบปีก็จะต้องจ่ายชะกาต ร้อยละ 2.5 จากทรัพย์สินเหล่านี้ (2) ผลผลิตจากการเกษตร หากเป็นผลผลิตที่เกิดจากการใช้ชลประทาน ที่ต้องลงทุนอัตราชะกาต คือ 5% หากไม่ใช้การชลประทานและอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว อัตราชะกาต คือ ร้อยละ 10 (3) ปศุสัตว์เช่น แพะ แกะ วัว ความ อูฐ เป็นต้น พิกัดแตกต่างกันตามชนิดของปศุสัตว์ (4) ชุมทรัพย์ที่พบได้ในแผ่นดิน (อรุณ บุญชม, 2559) ได้แก่ สิบแรและทรัพย์ที่ถูกฝังดินไว้ หากเป็นสิบแร ต้องจ่ายชะกาตร้อยละ 2.5 หากเป็น ทรัพย์ที่ถูกฝังดินไว้ ต้องจ่ายชะกาตร้อยละ 20 (อิศเรศ มะหะหมัด, 2551)

หรือคนต่างศาสนาที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม (5) ทาสที่ต้องการไถ่ตนเองเป็นอิสระหรือหลุดพ้นจากความเป็นทาส (ฮัรริกอบ) (6) ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (อัลฆอริมีน) (7) ผู้ที่ปฏิบัติงานในหนทางของพระเจ้า (พีสะบีลิลลาฮ) และ (8) ผู้เดินทาง (อิบนุสะบีล) รวมถึงผู้พลัดถิ่น คณะกรรมการกลางศาสนาอิสลามแต่ละรัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายและออกแบบระบบการจัดเก็บชะกาตและแจกจ่ายชะกาต ให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ (วรณวดี พูลพอกสิน, 2551)

แนวคิดสวัสดิการสังคมตามหลักศาสนาบัญญัติ และเครือข่ายนิรภัยทางสังคม

ศาสนาอิสลามบัญญัติเรื่องชะกาตหรือการบริจาคทานนั้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามน้อมรับข้อปฏิบัติตามพระดำรัสของพระเจ้าเป็นเจ้า มุ่งหวังให้ผู้ปฏิบัติตามมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความเจริญงอกงามเพิ่มพูนผล และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Jafree & Amin, 2003) สอดคล้องกับแนวคิดสวัสดิการสังคมแบบเครือข่ายนิรภัยทางสังคม (Social safety net) ด้วยการให้ความช่วยเหลือผู้เดือดร้อนชาวมุสลิมทุกคนจากกองทุนชะกาต การจ่ายชะกาตและการรับชะกาตนั้นชาวมุสลิมถือเป็นการกระทำความดีต่อพระเจ้าเป็นเจ้าหรือพระอัลลอฮ์โดยตรง กองทุนชะกาตเป็นเพียงองค์กรกลางทำหน้าที่ส่งต่อกิจกรรมหรือบริการสวัสดิการสังคม (Social welfare services) ให้ถึงมือผู้มีสิทธิรับชะกาตตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม การจัดสวัสดิการสังคมนั้น มีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมของพื้นที่และสภาพความเดือดร้อนของผู้มีสิทธิรับชะกาตและจำนวนเงินหรือทรัพย์สินที่มีอยู่ในกองทุนชะกาต ประกอบด้วยการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน การพัฒนาอาชีพและรายได้ การพัฒนาด้านการศึกษา และการพัฒนาและให้ความช่วยเหลือด้านอื่นๆ เช่น การพัฒนาสังคม การช่วยเหลือองค์กรการกุศล การรักษาพยาบาล เป็นต้น การจัดสวัสดิการสังคมในมาเลเซียจึงเป็นการจัดสวัสดิการสังคมตามศาสนาบัญญัติ (Protective religious welfare) และมุ่งช่วยเหลือชาวมุสลิมให้สามารถจัดการกับปัญหาความเดือดร้อนของตนและพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดสวัสดิการสังคมแบบผลิตภาพหรือพึ่งตนเองได้ (Productive social welfare) กองทุนชะกาตอยู่ภายใต้การอำนวยการ การดูแลรับผิดชอบการบริหารงาน โดยคณะกรรมการกลางอิสลามประจำรัฐ ทั้งในด้านการจัดเก็บชะกาตและการแจกจ่ายชะกาต บางรัฐมีการแปรรูปให้องค์กรเอกชน (Privatization) เป็นผู้จัดเก็บชะกาต เช่น บริษัท PPZ ในดินแดนสหพันธ์

กัวลาลัมเปอร์ (1990) บริษัท PZM ในรัฐกลันตัน (1996) แต่การแจกจ่ายชะกาดให้ผู้มีสิทธิรับชะกาดยังคงเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาศาสนาอิสลาม

ระบบการปกครองในมาเลเซีย

มาเลเซียเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม รองลงมาเป็นชาวพุทธ และชาวคริสต์ แต่สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข มาเลเซียจึงเป็นประเทศพหุชาติพันธุ์และพหุวัฒนธรรม มาเลเซียปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญในทุกรัฐ ประเทศมาเลเซียประกอบด้วย 13 รัฐ (States) และ 3 ดินแดนสหพันธ์ (Federal States) มีทะเลจีนใต้แบ่งพื้นที่ที่มาเลเซียออกเป็น 2 ส่วน ขนาดพื้นที่ใกล้เคียงกัน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยทั้งทางบกและทางทะเล ทางบกติดต่อกับจังหวัดสงขลา สตูล ยะลา และนราธิวาส มีพื้นที่ทางทะเลร่วมกับไทย รวมถึงประเทศอื่นๆ ได้แก่ สิงคโปร์ เวียดนามและ อินโดนีเซีย ในทางด้านศาสนานั้น ชาวมมาเลเซียส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ชาวมุสลิมจะต้องยึดมั่นและปฏิบัติตามข้อบัญญัติศาสนาอิสลาม 5 ประการ ได้แก่ การปฏิญาณตน ละหมาด ถือศีลอด ชะกาด และ พิธีฮัจญ์

ความสัมพันธ์ของมาเลเซียและไทยในมิติศาสนา

เนื่องจากประเทศไทยและมาเลเซียนั้นเป็นเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในการพัฒนาประเทศคืออีกหนึ่งมิติในการกระชับความสัมพันธ์ มาเลเซียได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบสำคัญของโลกมุสลิมในการพัฒนาสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาด ดังนั้นความรู้เรื่องการจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดของมาเลเซียย่อมเป็นประโยชน์กับประเทศไทย แม้ชาวมุสลิมในประเทศไทยจะเป็นชนส่วนน้อย แต่ถ้าหากชาวมุสลิมในไทยมีศักยภาพในการดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลกันจากกองทุนชะกาดเช่นเดียวกับในประเทศมาเลเซีย ย่อมจะช่วยให้ชาวมุสลิมในไทยมีสวัสดิการที่ดียิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์แก่สังคมไทยในการจัดระบบสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาด จึงนำมาสู่การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาถึงระบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดในมาเลเซีย
- (2) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่และแผนงานขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาดในมาเลเซีย
- (3) เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนชะกาดในไทย

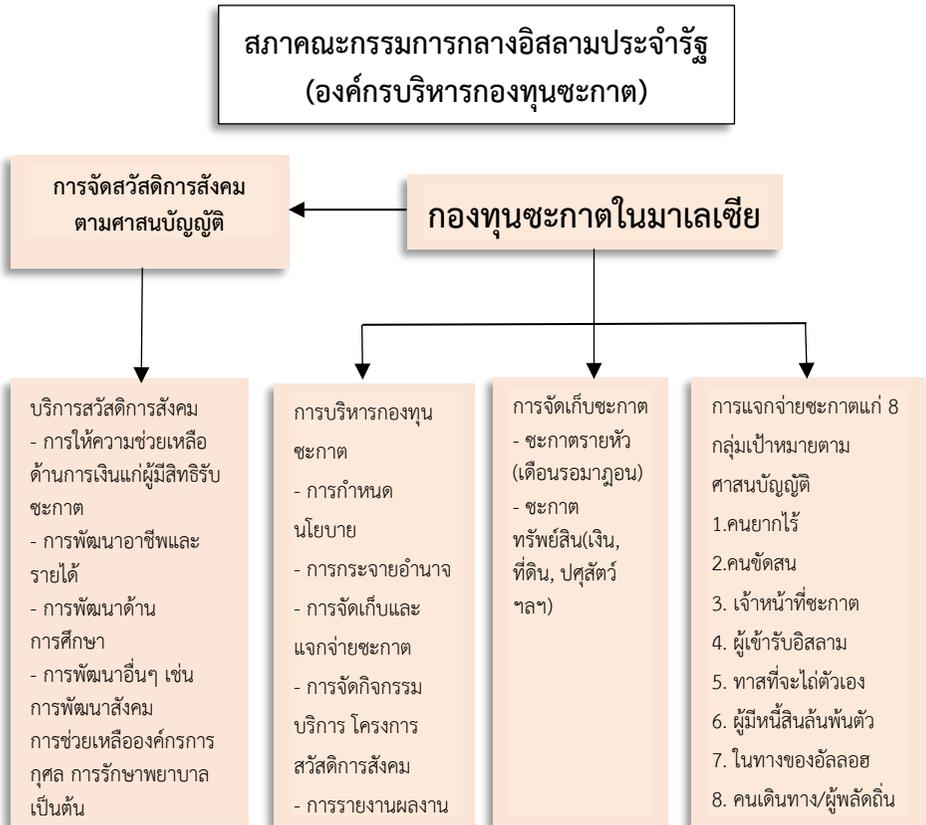
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

กองทุนชะกาด หมายถึง รายได้และทรัพย์สินที่ชาวมุสลิมทุกคนจะต้องบริจาคให้แก่ผู้ดูแลกิจการทางศาสนาอิสลามรวบรวมไว้เป็นกองทุนชะกาดเพื่อนำไปใช้ในการช่วยเหลือบุคคลผู้มีสิทธิได้รับชะกาดตามข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม

การจัดสวัสดิการสังคม หมายถึง การจัดบริการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวมุสลิม 8 ประเภท ตามบัญญัติทางศาสนา ได้แก่ คนจน (ฟากีร์) คนขัดสน (มัสกิน) คนทำหน้าที่เกี่ยวกับชะกาด (อามัล) คนต่างศาสนาที่เป็นมิตรกับชาวมุสลิม (มุอัลลัฟ) ทาสที่ต้องการไถ่ตนเองเป็นอิสระหรือหลุดพ้นจากความเป็นทาส (อรรริกอบ) ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว (อัลฆอริมีน) ผู้ที่ปฏิบัติงานในหนทางของพระเจ้า (พีสะบีลิลลาฮฺ) และผู้เดินทาง (อิบนุสะบิล) รวมถึงผู้พลัดถิ่น

ระบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดในมาเลเซีย หมายถึง การที่คณะกรรมการศาสนาอิสลามประจำรัฐ มอบหมายให้หน่วยงานที่ได้รับการรับรองตามกฎหมายทำหน้าที่เก็บรวบรวมชะกาดเป็นกองทุนชะกาด รวมถึงการกำหนดนโยบาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการใช้จ่ายกองทุนชะกาดเพื่อช่วยเหลือผู้มีสิทธิรับชะกาด ในพื้นที่เป้าหมาย 3 รัฐ คือ ดินแดนสหพันธรัฐกัวลาลัมเปอร์ รัฐกลันตัน และรัฐมะละกา

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ในเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดในมาเลเซีย ดังนี้

ภาพที่ 1

การจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดในมาเลเซีย

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้วิธีการวิจัยผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ 3 รัฐของมาเลเซีย ที่มีจำนวนประชากรมุสลิมขนาดใหญ่ (มีชาวมุสลิมร้อยละ 71.0 ขึ้นไป) ขนาดกลาง (มีชาวมุสลิมร้อยละ 51.0-70.0) และขนาดเล็ก (มีชาวมุสลิมน้อยกว่าร้อยละ 50.0) ขนาดละ 1 รัฐ ได้แก่ รัฐกลันตัน (ร้อยละ 95.2) รัฐมะละกา (ร้อยละ 66.1) และ ดินแดนสหพันธรัฐกัวลาลัมเปอร์¹ (ร้อยละ 46.4) ตามลำดับ

ตัวอย่างที่ศึกษา ในการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 คน และสำหรับผู้จ่ายชะกาทใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลจากผู้จ่ายชะกาทที่มาประกอบศาสนกิจในพื้นที่ที่มีสยิด ส่วนผู้รับชะกาทใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบจากบัญชีรายชื่อของคณะกรรมการอิสลามประจำรัฐที่ได้รับรวบรวมไว้ แล้วจึงติดตามไปเก็บข้อมูล ส่วนประชาชนผู้ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามนั้นใช้วิธีการเข้าถึงข้อมูลแบบบังเอิญในพื้นที่สาธารณะทั่วไป แบ่งเป็นแหล่งข้อมูลจาก 3 รัฐ ดังนี้ (1) ผู้จ่ายชะกาท 120 คน รัฐละ 40 คน (2) ผู้รับชะกาท 120 คน รัฐละ 40 คน (3) ประชาชนผู้ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม 60 คน รัฐละ 20 คน

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposing sampling) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารจัดการกองทุนชะกาทในรัฐสามขนาด ขนาดละ 1 คน รวม 3 คน และการสนทนากลุ่ม 1 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 30 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้จ่ายชะกาท ผู้รับชะกาท คณะกรรมการบริหารกองทุนชะกาท และคนต่างศาสนา ซึ่งจัดขึ้นในรัฐมะละกา

การศึกษาคั้งนี้ใช้ระยะเวลา 1 ปี เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561-เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2562

เครื่องมือในการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ช่วยวิจัยชาวมุสลิมที่ได้รับคำอธิบายชี้แจงในแบบสอบถามจนเป็นที่เข้าใจ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ผู้ช่วยวิจัยเป็นนักวิชาการมุสลิมในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล

¹ ดินแดนสหพันธ์ (Federal Territories) ของมาเลเซีย เป็นดินแดนที่รัฐบาลกลางปกครองโดยตรง ประกอบด้วยกรุงกัวลาลัมเปอร์ ลาบวน และเมืองปุดรา-จายา พื้นที่ศึกษาในวิจัยนี้คือ กรุงกัวลาลัมเปอร์

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสวัสดิการสังคมในมาเลเซีย 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านระบบชะกาดในมาเลเซีย 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติและการวิจัย 1 คน ได้ค่าความตรงเท่ากับ 0.80 จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงเครื่องมือวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้โดยเก็บข้อมูลกับผู้จ่ายชะกาด ผู้รับชะกาด และบุคคลต่างศาสนา ที่อาศัยนอกพื้นที่เป้าหมายคือ รัฐยะโฮร์ จำนวน 30 คน ระหว่างวันที่ 1-7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 โดยมีผู้ช่วยวิจัยเก็บข้อมูลเป็นนักวิชาการชาวมุสลิมจาก Center for Islamic Philanthropy and Social Finance, Universiti Teknologi MARA Melaka ประเทศมาเลเซีย และได้ผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสถิติสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) คือ (1) แบบสอบถามผู้จ่ายชะกาด มีค่าเท่ากับ 0.89 (2) แบบสอบถามผู้รับชะกาด มีค่าเท่ากับ 0.84 และ (3) แบบสอบถามบุคคลต่างศาสนา มีค่าเท่ากับ 0.85 ส่วนของเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้รับการตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกและประเด็นการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยด้านชะกาดในประเทศมาเลเซียจำนวน 4 ท่าน

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลใช้เครื่องมือแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ตามข้างต้น จำนวนทั้งสิ้น 300 ชุด ดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2562 โดยร่วมมือกับ Center for Islamic Philanthropy and Social Finance, Universiti Teknologi MARA Melaka ประเทศมาเลเซีย โดยมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนักวิชาการชาวมุสลิมที่เข้าใจประเด็นข้อคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งการใช้สถิติ F-test และ Chi-square test ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์

การวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลโดยการจดบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์ของเนื้อหา ทั้งนี้การเก็บข้อมูลแบบสอบถามสำหรับผู้จ่ายชะกาดและคนต่างศาสนานั้นใช้วิธีการสุ่มเพื่อสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามแบบตัวต่อตัว ส่วนการเก็บข้อมูล

แบบสอบถามสำหรับผู้รับชะกานั้นมีความลำบากในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล จะใช้วิธีการสุ่มหาไม่ได้ จึงใช้วิธีการขอข้อมูลจากสภาศาสนาอิสลามในแต่ละรัฐ ทำการคัดเลือกรายชื่อโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายแล้วเดินทางไปหาผู้รับชะกาด

ผลการวิจัย

ข้อค้นพบในการวิจัยซึ่งใช้ตอบคำถามการวิจัยครั้งนี้ สามารถแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ระบบการจัดเก็บชะกาด ระบบการแจกจ่ายชะกาด (ส่วนนี้ นำเสนอทั้งในส่วนของคุณภาพเชิงคุณภาพและปริมาณ) ส่วนที่ 2 บทบาทหน้าที่ขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาด และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนชะกาดในไทย โดยสองส่วนหลังเป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแต่ละส่วนมีผลการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 ระบบการจัดเก็บชะกาดและระบบแจกจ่ายชะกาดในมาเลเซีย

รูปแบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดในมาเลเซียสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้ (1) รูปแบบปัจเจกบุคคล (Individual) ผู้จ่ายชะกาดจ่ายทรัพย์สินชะกาดถึงผู้รับชะกาดโดยตรง เป็นรูปแบบที่ปฏิบัติอย่างแพร่หลายในมาเลเซีย (2) รูปแบบดั้งเดิม (Traditional) คือผู้จ่ายชะกาดทำการจ่ายทรัพย์สินชะกาด ผ่านตัวแทน (อามิล) เพื่อนำชะกาดไปมอบให้แก่ผู้มีสิทธิรับชะกาด (3) รูปแบบสมัยใหม่ (Modern) คือ ระบบที่ผู้จ่ายชะกาดนำทรัพย์สินชะกาด มอบให้กับองค์กรกองทุนชะกาดภายใต้การกำกับของสภาศาสนาอิสลามประจำรัฐ เพื่อให้นำไปมอบต่อแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาด ซึ่งมีทั้งการมอบทรัพย์สินชะกาดและการพัฒนาผู้มีสิทธิรับชะกาดให้สามารถสร้างงานสร้างอาชีพสร้างรายได้ โดยมีจุดมุ่งหมายในการเปลี่ยนผู้รับชะกาดเป็นผู้จ่ายชะกาดในอนาคต เป็นรูปแบบสวัสดิการสังคมแบบผลิตภาพ (Productive welfare) ปัจจุบันพระราชบัญญัติกฎหมายอิสลามในแต่ละรัฐได้กำหนดให้องค์กรกองทุนชะกาดเป็นผู้มีอำนาจจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดแต่เพียงผู้เดียว (รูปแบบที่สาม) ไม่อนุญาตให้บุคคลใดตั้งกองทุนเพื่อดำเนินการเรื่องชะกาดด้วยตนเอง ส่วนการที่ผู้จ่ายชะกาดนำทรัพย์สินชะกาดไปให้กับผู้มีสิทธิรับชะกาดโดยตรง (รูปแบบที่หนึ่ง) นั้นเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ส่วนการจ่ายชะกาดผ่านผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับชะกาดหรืออามิล (รูปแบบที่สอง) ต้องเป็นผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับชะกาดที่ได้รับการแต่งตั้งโดยองค์กรกองทุนชะกาดของรัฐ

รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนชะงากัดในมาเลเซีย มี 3 รูปแบบ คือ (1) โครงแบบเดิมที่สภาศาสนาอิสลามประจำรัฐมีหน้าที่จัดเก็บและแจกจ่ายชะงากัดโดยตรง (2) ก่อตั้งบริษัทขึ้นมาทำหน้าที่จัดเก็บชะงากัดภายใต้การดูแลของสภาศาสนาอิสลามประจำรัฐ ส่วนการแจกจ่ายยังคงเป็นหน้าที่ของสภาศาสนาอิสลามประจำรัฐ และ (3) ก่อตั้งบริษัทขึ้นมาทำหน้าที่ทั้งจัดเก็บและแจกจ่ายชะงากัดภายใต้การดูแลของสภาศาสนาอิสลามประจำรัฐ ในพื้นที่ที่ศึกษาวิจัยสามรัฐ มีรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนชะงากัดแตกต่างกัน กล่าวคือ รัฐกลันตัน ใช้รูปแบบที่หนึ่ง คือการจัดเก็บและแจกจ่ายชะงากัดดำเนินการโดยกองคลังของสภาศาสนาอิสลามดินแดนสหพันธ์กรุงกัวลาลัมเปอร์และรัฐมะละกาใช้รูปแบบที่สอง คือ มีการก่อตั้งบริษัทขึ้นมาทำหน้าที่ในการจัดเก็บชะงากัดได้แก่บริษัท PPZ กรุงกัวลาลัมเปอร์ และบริษัท PZM รัฐมะละกา แต่การแจกจ่ายชะงากัดยังคงเป็นหน้าที่ของสภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐทั้งสอง

(1) ระบบการจัดเก็บชะงากัด

ก. ขนาดและประเภทชะงากัดในกองทุนชะงากัด

ขนาดและประเภทชะงากัดในกองทุนชะงากัดในพื้นที่สามรัฐที่ศึกษาวิจัยพบว่า ในปี ค.ศ 2017 กองทุนชะงากัดแห่งรัฐที่จัดเก็บชะงากัดได้มากที่สุดคือ ดินแดนสหพันธ์กัวลาลัมเปอร์ (621,414,431 ริงกิต) รองลงมา คือรัฐกลันตัน (179,303,841 ริงกิต) และรัฐมะละกา (85,605,063 ริงกิต) โดยประเภทชะงากัดที่จัดเก็บได้นั้นส่วนใหญ่เป็นชะงากัดรายได้ รองลงมาเป็นชะงากัดธุรกิจ และชะงากัดเงินออม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1

จำนวนเงินและประเภทชะงากัดในกองทุนชะงากัด

จำนวนเงินและประเภทชะงากัดในกองทุนชะงากัดในสามรัฐ ปี ค.ศ. 2017			
ประเภทชะงากัด	ดินแดนสหพันธ์ฯ	รัฐมะละกา	รัฐกลันตัน
	รวม (RM)	รวม (RM)	รวม (RM)
ชะงากัดพิตเราะฮฺ	8,742,980	3,842,336	8,358,993
ชะงากัดรายได้	408,868,187	44,607,990	107,062,732
ชะงากัดธุรกิจ	122,142,890	21,206,155	38,682,821
ชะงากัดเงินออม	32,971,008	14,151,004	12,239,732

จำนวนเงินและประเภทชะกาดในกองทุนชะกาดในสามรัฐ ปี ค.ศ. 2017			
ประเภทชะกาด	ดินแดนสหพันธ์	รัฐมะละกา	รัฐกลันตัน
	รวม (RM)	รวม (RM)	รวม (RM)
ชะกาดหุ้ม	2,411,226	908,088	293,122
ชะกาดกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ (KWSP)	5,450,530	-	-
ชะกาดทองคำและเงิน	1,982,587	771,424	684,268
ชะกาดการเกษตร	6,261	35,316	1,845
ชะกาดปศุสัตว์	1,026	82,747	13,300
ชะกาดแร่ธาตุ	300	-	-
ชำระย้อนหลัง	1,071,544	-	65,195
อื่นๆ	37,738,539	-	11,901,833
ชะกาดพิตเราะฮ์ที่ชำระย้อนหลัง	27,353	-	-
รวม	621,414,431	85,605,063	179,303,841

อัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉลี่ยในปี ค.ศ. 2017 1 ริงกิต (RM) เท่ากับ 7.8 บาท

ที่มา. PPZ-MAWP, 2017, p. 83 และ เอกสารประกอบการบรรยายของศูนย์ชะกาดแห่งรัฐมะละกา PZM, 2018, p. 4.

ข. การจัดเก็บชะกาดจากผู้จ่ายชะกาดในพื้นที่สามรัฐ

ข้อมูลทั่วไปของผู้จ่ายชะกาดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในสามรัฐ มีจำนวนรวม 113

คน

ตารางที่ 2

ร้อยละของข้อมูลทั่วไปผู้จ่ายชะงาด

พื้นที่	ผู้ตอบแบบสอบถาม (คน)	เพศ (ร้อยละ)		สถานภาพสมรส (ร้อยละ)				การศึกษา (ร้อยละ)		
		ชาย	หญิง	โสด	สมรส	หม้าย	ประณม	มียม	ประกาศนียบัตรอนุปริญญา / อนุปริญญา	ปริญญาตรี/สูงกว่า
ดินแดนสหพันธ์ฯ	36	50.0	50.0	19.4	77.8	2.8	0.0	19.4	19.4	61.1
รัฐมะละกา	37	40.5	59.5	43.2	56.8	0.0	0.0	2.7	21.6	75.7
รัฐกลันตัน	40	50.0	50.0	12.5	87.5	0.0	5.0	30.0	12.5	52.5
รวม	113	46.9	53.1	24.8	74.3	0.9	1.8	17.7	17.7	62.8

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในตารางข้างต้นในภาพรวม พบว่า ผู้จ่ายชะงาดมากกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง แต่สัดส่วนไม่ต่างจากเพศชายมาก ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวนมากที่สุดจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

นอกจากนี้ ยังพบว่า อาชีพของผู้จ่ายชะงาดมากกว่า 2 ใน 5 ทำงานราชการ (ร้อยละ 43.8) รองลงมาทำงานในหน่วยงานเอกชน (ร้อยละ 33.3) และประกอบอาชีพส่วนตัวหรืออิสระ (ร้อยละ 13.4) ตามลำดับ

ตารางที่ 3

จำนวน ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุและรายได้ของผู้จ่ายชะงากัด

ข้อมูล ทั่วไป	พื้นที่	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
อายุ (ปี)	ดินแดนสหพันธ์ฯ	35	38.2	10.8	22.0	57.0
	รัฐมะละกา	37	36.1	10.7	21.0	58.0
	รัฐกลันตัน	37	44.5	12.2	25.0	76.0
	รวม	109	39.6	11.7	21.0	76.0
รายได้ (จริงกิต)	ดินแดนสหพันธ์ฯ	30	4,708.3	3,046.2	1,000.0	15,000.0
	รัฐมะละกา	36	4,306.1	3,151.7	7.0	11,000.0
	รัฐกลันตัน	39	4,070.5	2,450.7	1,000.0	10,000.0
	รวม	105	4,333.5	2,862.1	7.0	15,000.0

ตารางที่ 4

การวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างอายุและรายได้ของผู้จ่ายชะงากัด

แหล่งความแปรปรวน	ผลรวมของ ความแปรปรวน	จำนวน ค่าอิสระ	ค่าเฉลี่ยของ ความ แปรปรวน	ค่าเอฟ	ค่า นัยสำคัญ ทางสถิติ
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	2	709.989	5.592	.005
	ภายในกลุ่ม	106	126.958		
	รวม	108			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	2	3468917.541	.419	.659
	ภายในกลุ่ม	102	8284208.992		
	รวม	104			

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในตารางข้างต้น พบว่า ผู้จ่ายชะภาคมี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 4,334 ริงกิต อายุเฉลี่ย 39.6 ปี จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ตามข้อมูลที่ปรากฏใน 2 ตารางข้างต้น การทดสอบด้วยสถิติทดสอบ F-test พบว่า อายุของผู้จ่ายชะภาคที่แตกต่างกัน การจ่ายชะภาคแตกต่างกัน ขณะที่รายได้ที่ แตกต่างกัน การจ่ายชะภาคไม่ต่างกัน ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5

จำนวน ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนชะภาคที่จ่าย

พื้นที่	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย (ริงกิต)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ดินแดนสหพันธ์ฯ	10	1,834.00	2,485.76	300.00	7,000.00
รัฐมะละกา	23	1,626.89	3,266.53	3.00	11,700.00
รัฐกลันตัน	30	1,832.67	1,856.83	7.00	8,400.00
รวม	63	1,757.75	2,511.15	3.00	11,700.00

อัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉลี่ยในปี ค.ศ. 2017 1 ริงกิต (RM) เท่ากับ 7.8 บาท

ตารางที่ 6

การวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างจำนวนชะภาคที่จ่ายและพื้นที่

แหล่งความ แปรปรวน	ผลรวมของ ความแปรปรวน	จำนวนค่า อิสระ	ค่าเฉลี่ยของ ความแปรปรวน	ค่าเอฟ	ค่านัยสำคัญ ทางสถิติ
ระหว่างกลุ่ม	620367.792	2	310183.896	.048	.953
ภายในกลุ่ม	390342824.645	60	6505713.744		
รวม	390963192.437	62			

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในตารางข้างต้น พบว่า จำนวนชะงากที่จ่ายต่อปีโดยเฉลี่ยสามรัฐ เท่ากับ 1,758 ริงกิต ผู้จ่ายชะงากในรัฐมะละกาจ่ายชะงากน้อยกว่าผู้จ่ายชะงากในรัฐกลันตันและกรุงกัวลาลัมเปอร์ จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏใน 2 ตารางข้างต้น การทดสอบด้วยสถิติ พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างพื้นที่และจำนวนชะงากที่จ่าย

ตารางที่ 7

วิธีการจ่ายชะงาก จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่		วิธีการจ่ายชะงาก (คน)			รวม
		จ่ายผ่านองค์กร ชะงาก	จ่ายโดยตรง แก่ผู้รับชะงาก	อื่นๆ	
ดินแดนสหพันธ์ฯ	จำนวน	30	2	4	36
	ร้อยละ	83.3	5.6	11.1	100.0
รัฐมะละกา	จำนวน	35	1	1	37
	ร้อยละ	94.6	2.7	2.7	100.0
รัฐกลันตัน	จำนวน	20	11	9	40
	ร้อยละ	50.0	27.5	22.5	100.0
รวม	จำนวน	85	14	14	113
	ร้อยละ	75.2	12.4	12.4	100.0

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในตารางข้างต้น พบว่า ผู้จ่ายชะงากส่วนใหญ่ในสามรัฐจ่ายชะงากผ่านองค์กรชะงากมากกว่าการจ่ายโดยตรงแก่ผู้รับชะงาก ผู้จ่ายชะงากในรัฐกลันตันมีการจ่ายชะงากโดยตรงแก่ผู้รับชะงากในสัดส่วนที่มากกว่าอีกสองรัฐ

ตารางที่ 8

จำนวนผู้จ่ายชะภาคแต่ละพื้นที่ จำแนกตามช่องทางที่จ่าย

ช่องทาง	ดินแดนสหพันธ์ฯ (คน)	รัฐมะละกา (คน)	รัฐกลันตัน (คน)
เคาน์เตอร์จ่ายชะภาคของกองทุนชะภาค	31	28	28
หักจากเงินเดือน	16	30	7
Internet Banking	7	7	6
เคาน์เตอร์ธนาคาร	4	5	0
จ่ายผ่านเช็ค	0	2	1
ที่ทำกรไปรษณีย์	0	2	1
ตู้บริการจ่ายชะภาคและตู้เอทีเอ็ม	1	10	1
ไปรษณีย์	0	3	0

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในตารางข้างต้น พบว่า ผู้จ่ายชะภาคส่วนใหญ่ในกรุงกัวลาลัมเปอร์และรัฐกลันตันนำชะภาคไปจ่ายที่เคาน์เตอร์รับชะภาค แต่ผู้จ่ายชะภาคในรัฐมะละกาส่วนมากใช้วิธีหักจากเงินเดือน

ตารางที่ 9

จำนวน ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความพึงพอใจต่อการบริหารงานขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะภาค

พื้นที่	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย (เต็ม 5)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ดินแดนสหพันธ์ฯ	36	2.2	0.47	1.00	3.00
รัฐมะละกา	37	2.4	0.99	1.00	5.00
รัฐกลันตัน	40	2.3	0.88	1.00	4.00
รวม	113	2.3	0.81	1.00	5.00

ตารางที่ 10

การวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างความพึงพอใจในการบริหารจัดการกองทุนชะกาด

แหล่งความแปรปรวน	ผลรวมของความแปรปรวน	จำนวนค่าอิสระ	ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวน	ค่าเอฟ	ค่านัยสำคัญทางสถิติ
ระหว่างกลุ่ม	1.075	2	.537	.048	.446
ภายในกลุ่ม	72.695	110	.661		
รวม	73.770	112			

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏใน 2 ตารางข้างต้น พบว่า ผู้จ่ายชะกาดมีความพึงพอใจในการบริหารจัดการกองทุนชะกาดในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 2.30 การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติทดสอบพบว่า พื้นที่ที่แตกต่างกัน ระดับความพึงพอใจในการบริหารจัดการกองทุนชะกาดไม่แตกต่างกัน ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

(2) การแจกจ่ายชะกาดแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาดในสามรัฐ

ผู้รับชะกาดจากกองทุนชะกาดในสามรัฐ คือ ผู้มีสิทธิรับชะกาดจำนวน 8 ประเภทตามข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม จำแนกประเภทผู้มีสิทธิรับชะกาดของแต่ละรัฐดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11

ประเภทผู้รับชะกาดจากกองทุนชะกาด จำแนกตามพื้นที่ ปี ค.ศ. 2017

ประเภทผู้รับ ชะกาด	ดินแดนสหพันธ์ฯ		รัฐมละกา		รัฐกลันตัน	
	รวม (ริงกิต)	จำนวน ผู้รับ ชะกาด (คน)	รวม (ริงกิต)	จำนวน ผู้รับ ชะกาด (คน)	รวม (ริงกิต)	จำนวน ผู้รับ ชะกาด (คน)
คนยากจน	88,346,794	42,507	4,532,417	-	110,674,036	59,651
คนขัดสน	101,904,970	46,088	29,513,719	-		
ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับ ชะกาด	39,187,436	363	13,139,200	-	24,321,014	633
ผู้เข้ารับอิสลาม	13,994,759	3,185	6,285,954	-	1,785,315	1,000
การไถ่ทาส	2,117,476	1,251	400,000	-	-	-
ผู้มีหนี้สินส่วนตัว	5,939,285	2,131	3,011,000	-	41,404	56
ผู้เดินทาง	338,230	1,001	52,363	-	8,790	44
ผู้ปฏิบัติงานใน หนทางของพระเจ้า	210,444,043	12,103	23,585,801	-	41,576,587	8,361
อื่นๆ	67,349,259	21	-	-	6,620,094	4
อื่นๆ (พัฒนา อาคารศาสนสถาน)	51,911,970	1	-	-		
รวม	581,534,222	108,629	80,520,455	-	185,027,240	69,749

อัตราแลกเปลี่ยนโดยเฉลี่ยในปีค.ศ. 2017 1 ริงกิต (RM) เท่ากับ 7.8 บาท

ที่มา. PPZ-MAIWP, 2017, p. 83 และ เอกสารประกอบการบรรยายของศูนย์ชะกาดแห่งรัฐมละกา PZM, 2018, p. 4.

จากตารางข้างต้น พบว่า ดินแดนสหพันธ์กัวลาลัมเปอร์ ผู้มีสิทธิรับชะกาดสามารถเข้าถึงสิทธิใช้บริการสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาด เป็นจำนวนมากที่สุด (108,629 คน) ใช้เงินกองทุนชะกาดมากที่สุด (581,534,222 ริงกิต) รองลงมา คือ รัฐกลันตัน (69,749) คน ใช้เงินกองทุนชะกาด (185,027,240 ริงกิต)

และรัฐมะละกา ใช้เงินกองทุนชะกาด 80,520,455 ริงกิต แต่ขาดการบันทึกยอดผู้มีสิทธิรับชะกาด ผู้ใช้สิทธิรับชะกาดส่วนใหญ่เป็นคนขัดสนที่รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย รองลงมาคือ คนยากจนที่ไม่มีทรัพย์สินและไม่มีรายได้ ทั้งสามรัฐยังแจกจ่ายชะกาดให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในหนทางของพระเจ้า จำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นการใช้เงินชะกาดไปในกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษา และกิจกรรมสาธารณประโยชน์

ข้อมูลทั่วไปของผู้รับชะกาดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใน 3 รัฐ มีจำนวนรวม 114 คน

ตารางที่ 12

ร้อยละ และค่าเฉลี่ย (อายุ) ข้อมูลทั่วไปของผู้รับชะกาด

พื้นที่	ผู้ตอบแบบสอบถาม (คน)	เพศ (ร้อยละ)		สถานภาพสมรส (ร้อยละ)					ระดับการศึกษา (ร้อยละ)			อายุเฉลี่ย (ปี)
		ชาย	หญิง	โสด	สมรส	หม้าย	ประณม	มัมธม	ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา/ปริญญาตรี/สูง	ปริญญาตรี/สูง		
ดินแดนสหพันธ์	35	37.1	62.9	14.3	54.3	31.4	5.7	68.6	20.0	5.7	43.0	
รัฐมะละกา	38	36.8	63.2	5.3	50.0	44.7	11.4	74.3	2.9	11.4	48.5	
รัฐกลันตัน	41	24.4	75.6	26.8	29.3	43.9	24.4	48.8	4.9	22	49.1	
รวม	114	32.5	67.5	15.8	43.9	40.4	14.4	63.1	9.0	13.5	47.2	

จากตารางข้างต้น พบว่า ส่วนมากเป็นผู้รับชะกาดเป็น เพศหญิง ร้อยละ 67.5 สถานภาพสมรส ร้อยละ 43.9 และ เป็นหม้าย ร้อยละ 40.4 อายุเฉลี่ยอยู่ที่ 47 ปี อาชีพของผู้รับชะกาด ส่วนมากประกอบธุรกิจส่วนตัว รองลงมาคือ ทำงานภาคเอกชน และส่วนน้อยที่สุดในทั้งสามรัฐ คือ เป็นแม่บ้านและผู้ว่างงาน การศึกษาของผู้รับชะกาด ส่วนมากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รองลงมา จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

ตารางที่ 13

จำนวน ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายได้ผู้รับชะงาด

พื้นที่	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ย (ริงกิต)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ดินแดนสหพันธ์	31	846.77	535.71	200.00	2,700.00
รัฐมะละกา	26	914.62	616.14	200.00	2,500.00
รัฐกลันตัน	32	820.94	468.20	250.00	2,000.00
รวม	89	857.30	533.29	200.00	2,700.00

ตารางที่ 14

การวิเคราะห์ความแปรปรวนระหว่างพื้นที่และรายได้ผู้รับชะงาด

แหล่งความ แปรปรวน	ผลรวมของ ความแปรปรวน	จำนวนค่า อิสระ	ค่าเฉลี่ยของ ความแปรปรวน	ค่าเอฟ	ค่านัยสำคัญ ทางสถิติ
ระหว่างกลุ่ม	131157.361	2	65578.680	.227	.798
ภายในกลุ่ม	2.490	86	289487.738		
รวม	2.503	88			

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏใน 2 ตารางข้างต้นพบว่า ผู้รับชะงาดมีรายได้เฉลี่ย 857.30 ริงกิต การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติพบว่า พื้นที่ที่แตกต่างกัน รายได้เฉลี่ยของผู้รับชะงาดไม่แตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 15

ความถี่ในการขอรับชะกาด จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่		ความถี่ในการขอรับชะกาด				รวม
		ทุกปี	1-3 ครั้ง ต่อปี	3 ปีขึ้นไป ต่อครั้ง	1 ครั้ง	
ดินแดนสหพันธ์ฯ	จำนวน	28	4	0	3	35
	ร้อยละ	80.0	11.4	0.0	8.6	100.0
รัฐมะละกา	จำนวน	32	4	0	2	38
	ร้อยละ	84.2	10.5	0.0	5.3	100.0
รัฐกลันตัน	จำนวน	10	12	4	15	41
	ร้อยละ	24.4	29.3	9.8	36.6	100.0
รวม	จำนวน	70	20	4	20	114
	ร้อยละ	61.4	17.5	3.5	17.5	100.0

$\chi^2=39.831$, df = 6, sig. = .000

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏในตารางข้างต้นพบว่า ผู้รับชะกาดในรัฐกลันตันส่วนใหญ่เคยขอรับชะกาดเพียง 1 ครั้ง ในขณะที่ผู้รับชะกาดในดินแดนสหพันธ์กัวลาลัมเปอร์และรัฐมะละกาขอรับชะกาดทุกปี จากการทดสอบด้วยสถิติไค-สแควร์ พบว่า ความถี่ในการขอรับชะกาดขึ้นอยู่กับพื้นที่อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 16

ช่องทางในการรับชะกาด จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่		ช่องทางในการรับชะกาด			รวม
		จากกองทุน ชะกาด	จากผู้จ่ายชะ กาดโดยตรง	อื่น ๆ	
ดินแดนสหพันธ์ฯ	จำนวน	35	0	0	35
	ร้อยละ	100.0	0.0	0.0	100.0
รัฐมะละกา	จำนวน	15	1	22	38
	ร้อยละ	39.5	2.6	57.9	100.0
รัฐกลันตัน	จำนวน	22	13	6	41
	ร้อยละ	53.7	31.7	14.6	100.0
รวม	จำนวน	72	14	28	114
	ร้อยละ	63.2	12.3	24.6	100.0

 $\chi^2=58.694$, $df = 4$, $sig. = .000$

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏในตารางข้างต้นพบว่า ผู้รับชะกาดในกรุงกัวลาลัมเปอร์ทั้งหมดรับชะกาดจากกองทุนชะกาด ในขณะที่ผู้รับชะกาดในรัฐกลันตันในรัฐมะละการ้อยละ 58 รับชะกาดจากช่องทางอื่นเช่นเดียวกันกับผู้รับชะกาดในรัฐกลันตันที่กว่าครึ่งหนึ่งรับชะกาดโดยตรงจากผู้จ่ายชะกาดและช่องทางอื่นๆ จากการทดสอบทางสถิติ พบว่า ช่องทางในการรับชะกาดและพื้นที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 17

จำนวนเงินชะภาคที่ได้รับต่อเดือน จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่		จำนวนเงินชะภาคที่ได้รับต่อเดือน (RM)				รวม
		น้อยกว่า	RM 501-	RM 1,001-	มากกว่า	
		RM 500	RM 1,000	RM 2,000	RM 2,001	
ดินแดนสหพันธ์ฯ	จำนวน	20	10	1	2	33
	ร้อยละ	60.6	30.3	3.0	6.1	100.0
รัฐมะละกา	จำนวน	37	1	0	0	38
	ร้อยละ	97.4	2.6	0.0	0.0	100.0
รัฐกลันตัน	จำนวน	38	3	0	0	41
	ร้อยละ	92.7	7.3	0.0	0.0	100.0
รวม	จำนวน	95	14	1	2	112
	ร้อยละ	84.8	12.5	0.9	1.8	100.0

$$\chi^2=22.676, df = 6, sig. = .001$$

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลปรากฏในตารางข้างต้น พบว่า ผู้รับชะภาคส่วนใหญ่รับชะภาคน้อยกว่าเดือนละ 500 ริงกิต อย่างไรก็ตาม ผู้รับชะภาคในกรุงกัวลาลัมเปอร์กว่าร้อยละ 10 รับชะภาคมากกว่าเดือนละ 500 ริงกิต จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า จำนวนชะภาคที่ได้รับและพื้นที่ศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 18

ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ของชะกาต จำแนกตามพื้นที่

ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ของชะกาต	ดินแดนสหพันธ์ฯ (คน)	รัฐมะละกา (คน)	รัฐกลันตัน (คน)
เงินช่วยเหลือรายเดือน	28	23	13
วันตรุษอีดีลฟิตรีและอีดีลอัฎฮา	15	14	30
การแต่งงาน	6	19	13
ค่าสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือน	0	27	13
หนังสือ	3	1	1
ค่ารักษาพยาบาล	3	1	2
ค่าเช่าบ้าน	2	0	0
การจ้างนาย	1	16	14
ซื้อ/สร้าง/ซ่อมแซมบ้าน	1	1	3
ทุน	1	0	0
การศึกษา	1	0	1

ผลการวิเคราะห์ที่ปรากฏในตารางข้างต้น พบว่า ผู้รับชะกาตในชะกาตส่วนใหญ่ในกรุงกัวลาลัมเปอร์ได้รับเงินชะกาตในรูปแบบของค่าใช้จ่ายรายเดือน ส่วนผู้รับชะกาตส่วนใหญ่ในรัฐมะละกาและรัฐกลันตันส่วนใหญ่รับเงินชะกาตในรูปแบบของค่าใช้จ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ผู้รับเงินชะกาตช่วยเหลือในวันตรุษอีดีลฟิตรีและอีดีลอัฎฮา (วันตรุษของชาวมุสลิม) มีมากที่สุดของรัฐกลันตัน

ข้อมูลอื่นๆ พบว่า ผู้รับชะกาตส่วนมากมีความเห็นว่าชะกาตสามารถช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้รับได้ ร้อยละ 70.8 สาเหตุส่วนใหญ่ของการรับชะกาต คือ ปัญหาสุขภาพ ไม่มีรายได้ที่แน่นอน และปัจจัยครอบครัว ผู้รับชะกาตส่วนใหญ่รับชะกาตน้อยกว่าเดือนละ 500 ริงกิต ร้อยละ 84.8 เมื่อรับชะกาตทำให้มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 501-1,000 ริงกิต ร้อยละ 36.6 มีรายจ่ายต่อเดือนระหว่าง 501-

1,000 ริงกิต ร้อยละ 44.4 ดังนั้นเงินชะงักที่ได้รับสามารถบรรเทาความเดือดร้อนทางด้านการเงินได้แม้ไม่ได้สร้างเงินออมก็ตาม

(3) ทักษะคติของคนต่างศาสนิกต่อเรื่องชะงัก

ทักษะคติของคนต่างศาสนิกต่อเรื่องชะงัก มีผู้ตอบแบบสอบถามในสามรัฐ จำนวนรวม 58 คน

ตารางที่ 19

ร้อยละ และค่าเฉลี่ย(อายุ)ข้อมูลทั่วไปของคนต่างศาสนิก จำแนกตามพื้นที่

พื้นที่	การศึกษา (ร้อยละ)				อายุ (ค่า เฉลี่ย)	ชะงักสามารถสร้างความ ยุติธรรมทางเศรษฐกิจและ สังคมได้หรือไม่? (ร้อยละ)		
	ประถม ศึกษา	มัธยม ศึกษา	อนุ ปริญญา หรือสูงกว่า	ปริญญาตรี หรือสูงกว่า		ปี	ได้	ไม่ได้
ดินแดน สหพันธ์ฯ	5.7	68.6	20.0	5.7	37.0	45.0	0	55.0
รัฐมะละกา	11.4	74.3	2.9	11.4	30.5	58.8	11.8	29.4
รัฐกลันตัน	24.4	48.8	4.9	22	37.4	38.1	4.8	57.1
รวม	14.4	63.1	9.0	13.5	35.2	46.6	5.2	48.3

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ในรัฐมะละกามีคนต่างศาสนิกน้อยกว่ากรุงกัวลาลัมเปอร์และรัฐกลันตัน ส่วนมากคนต่างศาสนิกเป็นผู้หญิง เป็นโสด จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ทำงานภาคเอกชนและประกอบธุรกิจส่วนตัว นับถือศาสนาพุทธ มีอายุเฉลี่ย 35.2 ปี

ตารางที่ 20

จำนวนและร้อยละของทัศนคติต่อการได้รับความช่วยเหลือจากชะงากของคนต่างศาสนา

พื้นที่		ทัศนคติต่อการได้รับความช่วยเหลือ จากชะงากของต่างศาสนา			รวม
		ควร	ไม่ควร	ไม่มีความเห็น	
ดินแดนสหพันธ์ฯ	จำนวน	8	0	12	20
	ร้อยละ	40.0	0.0	60.0	100.0
รัฐมะละกา	จำนวน	6	4	7	17
	ร้อยละ	35.3	23.5	41.2	100.0
รัฐกลันตัน	จำนวน	8	8	5	21
	ร้อยละ	38.1	38.1	23.8	100.0
รวม	จำนวน	22	12	24	58
	ร้อยละ	37.9	20.7	41.4	100.0

$$\chi^2=10.576, df = 4, sig. = .032$$

จากการนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ปรากฏในตารางข้างต้น พบว่าคนต่างศาสนาในกรุงกัวลาลัมเปอร์และมะละกาส่วนใหญ่ไม่แสดงความคิดเห็นต่อคำถามข้างต้น ในขณะที่คนต่างศาสนาในกรุงกัวลัมเปอร์ร้อยละ 40.0 เห็นว่าคนต่างศาสนาควรได้รับเงินชะงากด้วย คนต่างศาสนาในรัฐกลันตันส่วนใหญ่ทั้งเห็นควรและไม่เห็นควรต่อคำถามข้างต้น จากการทดสอบพบว่า ทัศนคติของคนต่างศาสนาในเรื่องเงินชะงากกับการช่วยเหลือคนต่างศาสนิกมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อมูลอื่นๆ พบว่า คนต่างศาสนาส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 52.6 มีรายได้เฉลี่ยมากกว่าชาวมุสลิม โดยมีรายได้เฉลี่ย 4,346 ริงกิต ในขณะที่ชาวมุสลิมผู้จ่ายชะงากมีรายได้เฉลี่ย 4,333 ริงกิต และมุสลิมผู้รับชะงากมีรายได้เฉลี่ย 857 ริงกิต คนต่างศาสนาส่วนใหญ่ไม่ให้ความเห็นต่อเรื่องชะงาก แต่สำหรับ คนที่ให้ความเห็นส่วนใหญ่รู้จักชะงาก มีความเห็นว่าชะงากสามารถช่วยสร้างคามยุติธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมได้ และมองว่าระบบชะงากคือระบบเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคม ซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

จากปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น โดยเน้นให้ความช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม คือ ขวามุสลิม เป็นระบบสวัสดิการสังคมเฉพาะกลุ่ม ในขณะที่พลเมืองมาเลเซียผู้นับถือศาสนาอื่นๆ สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมทั้งเฉพาะกลุ่มคือจากชุมชนทางศาสนาของตนจากกองทุนการกุศลและสามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมจากรัฐบาลที่มีไว้แก่พลเมืองมาเลเซียทุกคนโดยไม่แบ่งแยกศาสนา

ส่วนที่ 2 บทบาทหน้าที่และแผนงานขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาตในมาเลเซีย

องค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาต มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดเก็บชะกาต การบริหารงานจัดเก็บชะกาต รวมทั้งวางระบบการแจกจ่ายให้กับบุคคล 8 ประเภท ตามข้อบัญญัติทางศาสนาอิสลาม โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้รับชะกาต และส่งเสริมให้ผู้รับชะกาตสามารถพึ่งพาตนเองได้

พันธกิจสำคัญที่สุดขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาตในมาเลเซีย คือ การจัดสวัสดิการสังคมตามศาสนบัญญัติ (Protective Religious Welfare) ซึ่งแบ่งออกได้เป็นสี่ด้าน คือ (1) การให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาต (2) การพัฒนาอาชีพและรายได้ (3) การพัฒนาทางการศึกษา และ (4) การพัฒนาอื่นๆ เช่น การพัฒนาสังคม การช่วยเหลือองค์กรการกุศล การรักษาพยาบาล เป็นต้น

การให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาต เน้นไปที่การช่วยเหลือคนยากจน และขัดสน คิดเป็นร้อยละ 59.8 ของเงินชะกาตในรัฐกลันตัน ร้อยละ 39.3 ในรัฐมะละกา และร้อยละ 32.7 ในดินแดนสหพันธ์ โดยเป็นข้อมูลในปี 2017 ตัวอย่างความช่วยเหลือเช่น เงินช่วยเหลือรายเดือน ที่พักอาศัยสำหรับคนยากจน การช่วยเหลือผู้มีหนี้สินส่วนตัว เป็นต้น การพัฒนาอาชีพและรายได้ การให้ความช่วยเหลือด้วยเงินแก่ผู้รับชะกาตนั้นไม่สามารถทำให้ผู้รับชะกาตหลุดพ้นจากความยากจนได้ การพัฒนาผู้รับชะกาตให้สามารถมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีอาชีพที่จะเลี้ยงชีพได้ พัฒนาทักษะฝีมือ คือ หนทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืน ตัวอย่างเช่น หลักสูตรอบรมทักษะและการเป็นผู้ประกอบการ การให้ทุนไปประกอบกิจการ เป็นต้น การพัฒนาทางการศึกษา แนวคิดสำคัญ ก็คือ หากสนับสนุนให้บุตรหลานของคนยากจนและคนขัดสนได้เล่าเรียนแล้ว เมื่อสำเร็จการศึกษาและมีงานทำแล้ว จะสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้แล้วการตีความเรื่องผู้รับชะกาตประเภทผู้ปฏิบัติงานในหนทางของพระเจ้าในมาเลเซีย

นั้น ส่วนใหญ่หมายถึงความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาและกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เช่น การให้ทุนการศึกษา การให้รางวัลเรียนดี ความช่วยเหลือด้านชุดนักเรียน เป็นต้น เงินชะกาตที่มอบให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในหนทางของพระเจ้าในปี ค.ศ. 2017 คิดเป็นร้อยละ 36.1 ในดินแดนสหพันธ์ ร้อยละ 30.8 ในรัฐมะละกา และร้อยละ 22.4 ในรัฐกลันตัน การพัฒนาอื่นๆ เป็นความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากข้างต้น เช่น การพัฒนาสังคม การช่วยเหลือองค์กรการกุศล การรักษาพยาบาล เงินช่วยเหลือการสร้างบ้านและซ่อมแซมบ้าน เงินช่วยเหลือยามเกิดภัยพิบัติ เป็นต้น

ความช่วยเหลือแก่ผู้มีสิทธิรับชะกาตนี้สอดคล้องกับสถานะของผู้มีสิทธิรับชะกาตซึ่งมีสองประเภทคือ (1) ผู้รับชะกาตถาวร (Permanent zakat receiver) คือผู้ที่จำเป็นต้องพึ่งพาชะกาตเพราะไม่มีความสามารถในการประกอบอาชีพ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง คนพิการ คนชรา ความช่วยเหลือด้านค่าอาหาร หาดูแล ค่ารักษาพยาบาล ผ้าอ้อมผู้ใหญ่ เป็นต้น (2) ผู้รับชะกาตที่มีศักยภาพ คือผู้ที่เดือดร้อนขั้นต้นทางฐานะเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามยังคงมีความสามารถในการทำมาหาเลี้ยงชีพ กลุ่มนี้หากได้รับความช่วยเหลือด้านปัจจัยทุนในการประกอบอาชีพและความรู้เพื่อหารายได้เพิ่มเติม จะสามารถมีรายได้พอจะพึ่งพาตนเองได้ในวันข้างหน้า กลุ่มนี้รวมถึงบุตรหลานของผู้รับชะกาตด้วยเพราะหากส่งเสริมให้บุตรหลานของพวกเขามีการศึกษาสามารถนำความรู้มาประกอบอาชีพจนสามารถเลี้ยงดูบิดามารดาในวันข้างหน้าได้

วิสัยทัศน์สำคัญขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาตทั้งสามรัฐต่อบทบาทหน้าที่และแผนงานขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาตในมาเลเซีย คือการมองเป้าหมายของชะกาตว่าเป็นความช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้ช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นแผนงานขององค์กรนอกเหนือจากช่วยเหลือผู้ยากไร้ด้วยตัวเงินแล้ว ก็คือพัฒนาอาชีพและรายได้ และการพัฒนาการศึกษา (ข้อมูลสัมภาษณ์ผู้บริหาร MAIM, 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561; ข้อมูลสัมภาษณ์ผู้บริหาร MAIK, 2 ธันวาคม พ.ศ. 2561; และข้อมูลสัมภาษณ์ผู้บริหาร MAIWP, 14 มกราคม พ.ศ. 2562)

จากแบบสอบถามการจ่ายชะกาตในสามรัฐ พบว่า ผู้จ่ายชะกาตมีความพึงพอใจในการบริหารจัดการขององค์กรชะกาตในสามรัฐค่อนข้างมาก แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารกองทุนชะงาดจำนวน 3 รัฐ และจัดการสนทนากลุ่มโดยมีผู้เข้าร่วม 30 คน ประเด็นการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มไปในทางเดียวกัน ได้แก่ การบริหารกองทุน การกำหนดแผนและนโยบาย และปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดบริการสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะงาดให้ประสบความสำเร็จ พบประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาอุปสรรคของกองทุนชะงาด พบว่า การบริหารจัดการกองทุนชะงาดในมาเลเซียก็ประสบปัญหาบางประการซึ่งสามารถเป็นบทเรียนให้แก่ประเทศอื่น ๆ เช่น ประสิทธิภาพและความล่าช้าในการบริหารจัดการ การบริหารจัดการที่ล่าช้าในรูปแบบราชการ ความแตกต่างทางสำนักคิดในนิติศาสตร์อิสลามเรื่องกฎเกณฑ์ของชะงาด ปัญหาขาดประสิทธิภาพและความเป็นธรรมในการนำจ่ายชะงาดแก่ผู้มีสิทธิได้รับอย่างทั่วถึงเป็นความผิดพลาดจากการที่คนจนจริงไม่ได้รับความช่วยเหลือ (Type I Error) และความผิดพลาดที่คนไม่จนจริงได้รับความช่วยเหลือ (Type II Error) การเพิกเฉยต่อระบบชะงาดในชุมชนมุสลิม

(2) “ปัญหาคนจนจริงไม่ได้รับความช่วยเหลือ” แต่ผู้ที่ได้รับความช่วยเหลือกลับไม่ใช่คนจนจริง ผู้บริหารกองทุนชะงาดรัฐมะละกา กล่าวว่า ปัญหานี้เกิดจากความไร้ประสิทธิภาพและความผิดพลาดของเจ้าหน้าที่ชะงาดในกระบวนการสำรวจผู้ยากจนที่แท้จริงในชุมชน เพราะการรับสิทธิชะงาดนั้นทำได้สองช่องทางคือ การยื่นขอรับสิทธิที่สำนักงานกองทุนชะงาดและการสำรวจหาผู้มีสิทธิรับชะงาดโดยเจ้าหน้าที่ (ข้อมูลสัมภาษณ์, 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561) ผู้รับชะงาดคนหนึ่งของรัฐมะละกาได้สะท้อนปัญหานี้ โดยกล่าวว่า ชะงาดไม่ได้ช่วยชาวมุสลิมอย่างทั่วถึงเจ้าหน้าที่ชะงาดต้องกระตือรือร้นในการเข้าถึงผู้มีสิทธิรับชะงาดให้มากกว่านี้ (ข้อมูลสนทนากลุ่ม, 22 มีนาคม พ.ศ. 2562)

(3) ปัญหาที่ยังรอการศึกษาก็คือ “การไม่ทราบถึงจำนวนผู้มีความสามารถที่จะจ่ายชะงาดได้” นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติกรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้ชี้ถึงปัญหานี้ โดยกล่าวว่า การไม่ทราบถึงจำนวนผู้มีความสามารถที่จะจ่ายชะงาดได้ ทำให้ยอดผู้จ่ายชะงาดจริงอาจมีน้อยกว่าที่เทียบกับจำนวนผู้มีความสามารถที่จะจ่ายชะงาด หากทราบข้อมูลดังกล่าวจะสามารถประชาสัมพันธ์และสร้างแรงจูงใจในการจ่ายชะงาดแก่กลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจนขึ้น (ข้อมูลสัมภาษณ์, 18 กันยายน พ.ศ. 2561) ปัญหาที่ทำให้ไม่ทราบจำนวนผู้มีความสามารถที่จะจ่ายชะงาดได้

นั่นผู้บริหารชะกาดแห่งดินแดนสหพันธ์กรุงกัวลาลัมเปอร์กล่าวว่าเกิดจากปัจจัยสองประการคือ หนึ่ง เนื่องจากชะกาดเป็นเรื่องของความสมัครใจ ไม่มีกฎหมายบังคับ ดังนั้นจึงมีคนไม่จ่ายชะกาด สอง การไม่สามารถเข้าถึงตัวเลขดังกล่าวได้นั้นเป็นเพราะการไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ เช่น กรมสรรพากรในการให้ข้อมูล (ข้อมูลสัมภาษณ์, 19 กันยายน พ.ศ. 2561) ในกรณีของรัฐกลันตันนั้นผู้บริหารชะกาดของกองทุนชะกาดรัฐกลันตันกล่าวเพิ่มเติมถึงสาเหตุที่ไม่ทราบจำนวนผู้มีความสามารถที่จะจ่ายชะกาดว่า เป็นเพราะชาวกลันตันจำนวนมากเดินทางไปทำงานและพำนักนอกรัฐกลันตัน คนเหล่านี้อาจจ่ายชะกาดให้แก่รัฐที่พวกเขาทำงานและพำนัก ดังนั้นการจะทราบจำนวนผู้มีความสามารถที่จะจ่ายชะกาดในรัฐกลันตันจึงทำได้ยาก (ข้อมูลสัมภาษณ์, 2 ธันวาคม พ.ศ. 2561)

(4) มีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนชะกาดให้แก่คนต่างศาสนาที่ได้รับทราบ คนต่างศาสนาที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีจำนวนสี่คน มีสองคนที่ไม่ทราบว่าชะกาดนั้นมีไว้เพื่อช่วยเหลือชาวมุสลิมเท่านั้น โดยกล่าวว่าเงินชะกาดควรช่วยเหลือพลเมืองมาเลเซียทุกคน ไม่ใช่เฉพาะชาวมุสลิม ส่วนคนต่างศาสนาอีกสองคนเข้าใจถึงเจตนาของชะกาดที่ต้องการช่วยเหลือเฉพาะชาวมุสลิม คนหนึ่งกล่าวว่าระบบการให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้แบบระบบชะกาดนี้มีการปฏิบัติอยู่ในชุมชนศาสนาอื่นเช่นเดียวกัน แต่ชุมชนศาสนาอื่นควรเรียนรู้ระบบการจัดการจัดการชะกาดของชาวมุสลิมที่ไม่ได้เน้นย้ำเฉพาะการให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแต่มีเป้าหมายสูงสุดคือเปลี่ยนคนรับชะกาดให้เป็นคนจ่ายชะกาดในสักวันหนึ่ง ผ่านโครงการพัฒนาทักษะและการอาชีพของกองทุนชะกาด (ข้อมูลการสนทนากลุ่ม, 22 มีนาคม พ.ศ. 2562)

(5) ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่เป็นคนต่างศาสนาคนหนึ่งกล่าวถึงปัญหาประการหนึ่งคือ สิทธิการลดหย่อนภาษีเมื่อบริจาคเงินการกุศลมีเฉพาะการจ่ายชะกาดให้แก่กองทุนชะกาดเท่านั้น แต่การบริจาคเงินให้แก่กองทุนศาสนาอื่นๆ ยังไม่สามารถให้ประโยชน์ในการนำไปลดหย่อนภาษีเงินได้ตั้งเช่นการจ่ายชะกาดของชาวมุสลิม (ข้อมูลการสนทนากลุ่ม, 22 มีนาคม พ.ศ. 2562) และ (6) ผู้บริหารองค์กรชะกาดในรัฐมะละกาบอกว่า การก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะเป็นบริษัทเอกชนมาทำหน้าที่ในการจัดเก็บชะกาด ภายใต้วัตถุประสงค์ให้มีการใช้แนวคิดการบริหารสมัยใหม่ที่ก้าวพ้นข้อจำกัดของระบบราชการมาใช้ มีการวางระบบที่ใช้เทคโนโลยี

และการประชาสัมพันธ์มากขึ้น ทำให้มีการจัดเก็บชะกาดดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำทรัพย์สินชะกาดมาใช้ในการจัดบริการสวัสดิการสังคมมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

ข้อมูลการสรุปและอภิปรายผลการศึกษา จำแนกเป็น 3 ส่วนตามวัตถุประสงค์การศึกษา เช่นเดียวกับผลการศึกษาย่างต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดในมาเลเซีย

ระบบชะกาดนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการนำทรัพย์สินส่วนหนึ่งของผู้มีรายได้มากไปบรรเทาความเดือดร้อนของผู้มีรายได้น้อย บนพื้นฐานหลักความเชื่อทางศาสนาที่ระบุให้ชะกาดเป็นหนึ่งในเสาหลักการปฏิบัติของศาสนาอิสลาม รูปแบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดนั้นมีอยู่หลายประเภท และมีพัฒนาการของรูปแบบมาโดยตลอดให้สอดคล้องกับยุคสมัย ความต้องการและบริบทของสังคม แต่รูปแบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดที่ได้ประสิทธิภาพที่สุดและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมใน การที่จะบรรเทาความยากจนได้มากที่สุดนั้น คือ การดำเนินการผ่านกองทุนชะกาด สิ่งทีกองทุนชะกาดแตกต่างจากระบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดทั่วไปหนึ่ง สามารถจัดเก็บชะกาดได้อย่างเป็นระบบ ผ่านวิธีการจัดเก็บที่หลากหลายสอง สามารถแจกจ่ายชะกาดไปยังผู้เดือดร้อนได้อย่างทั่วถึงมากกว่า ไม่กระจุกตัวอยู่ที่ผู้รับชะกาดเพียงบางคน ด้วยฐานข้อมูลผู้มีสิทธิรับชะกาดที่มี สาม สามารถจัดสวัสดิการสังคมที่ส่งเสริมให้ผู้รับชะกาดพึ่งพาตนเองได้ ผ่านการสร้างทักษะสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างการศึกษาและสนับสนุนแหล่งทุน การบริหารงานกองทุนชะกาดที่มีประสิทธิภาพนั้นเกิดจากองค์การบริหารจัดการกองทุนชะกาดที่มีคุณภาพมีอำนาจในการบริหารจัดการกองทุนชะกาดภายใต้การกำกับของกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อส่งเสริมและกำกับดูแลกิจการของกองทุนชะกาดเป็นการเฉพาะ

ระบบการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดในสามรัฐที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วยรัฐที่มีจำนวนประชากรมุสลิม ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก การจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดทั้งสามรัฐใช้รูปแบบสมัยใหม่ คือการที่ผู้จ่ายชะกาดจ่ายผ่านองค์กรกองทุนชะกาดเพื่อนำไปแจกจ่ายแก่ผู้รับชะกาด มีความต่างกันที่รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนชะกาด คือที่ กรุงกัวลาลัมเปอร์ และรัฐมะละกา ซึ่งเป็นเมืองธุรกิจและเมืองท่องเที่ยว มีการก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะเป็นบริษัทเอกชนมาทำหน้าที่ใน

การจัดเก็บชะกาด โดยมีวัตถุประสงค์ให้มีการใช้แนวคิดการบริหารสมัยใหม่ที่ก้าวพ้นข้อจำกัดของระบบราชการมาใช้ มีการวางระบบที่ใช้เทคโนโลยีและการประชาสัมพันธ์มากขึ้น ทำให้มีการจัดเก็บชะกาดดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำทรัพย์สินชะกาดมาใช้ในการจัดบริการสวัสดิการสังคมมากขึ้น การก่อตั้งบริษัทดังกล่าวสอดคล้องกับ Ab Rahman et al. (2012) ได้ระบุจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งหน่วยงานในรูปแบบเอกชนเพื่อมาจัดเก็บชะกาดนั้นซึ่งมีสามประการ คือ (1) สร้างหน่วยงานเฉพาะด้านที่มีหน้าที่ในการจัดเก็บชะกาดแยกออกมาจากสภาอิสลามประจำรัฐ (MAIN) ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ สำนักงาน หน่วยจัดเก็บชะกาดเป็นเอกเทศ (2) ให้นำระบบเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการชะกาด (3) ตั้งระบบการทำงานขององค์กรซึ่งไม่ได้ถูกจำกัดด้วยระบบราชการ

การแจกจ่ายชะกาดและการจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดในกรุงกัวลาลัมเปอร์และรัฐมะละกายังคงเป็นหน้าที่ของสภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐ ในส่วนของรัฐกลันตันยังคงรูปแบบการบริหารจัดการกองทุนชะกาดแบบดั้งเดิม คือให้สภาศาสนาอิสลามเป็นผู้ดำเนินการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาด และการจัดสวัสดิการจากกองทุนชะกาด สภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐมีภารกิจมาก การบริหารกิจการชะกาดไม่ยืดหยุ่นและคล่องตัวเท่ากับการจัดตั้งบริษัทมาดำเนินการแทน อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้เฉพาะสภาศาสนาอิสลามซึ่งเป็นองค์กรของรัฐทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุนชะกาดสามารถทำให้การดำเนินงานมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Razimi, Romle and Erdris (2016) ที่พบว่า การจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาดในมาเลเซียนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ องค์กรของรัฐที่มีหน้าที่จัดเก็บและแจกจ่ายชะกาด หรือ องค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาด (Pusat Urus Zakat) ซึ่งมีในทุกรัฐ

ผู้รับชะกาดส่วนมากเป็นคนยากจนและคนขัดสน มีปัญหาเรื่องขาดแคลนเงินครองชีพ ปัญหาสุขภาพ ปัญหาครอบครัว ปัญหาไม่มีงานทำและรายได้น้อย ไม่นั่นคงและปัญหาที่อยู่อาศัย ซึ่งกองทุนชะกาดได้ให้ความช่วยเหลือตามสภาพปัญหา ผู้รับชะกาดส่วนใหญ่มาใช้บริการ 1-3 ปี จนถึง 5 ปี บางคนเข้ารับบริการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อช่วยตนเองได้ต่อไป

ปัญหาที่พบจากการให้ความช่วยเหลือจากกองทุนชะกาดโดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือเป็นเงินซึ่งทุกรัฐสามารถให้ความช่วยเหลือเป็นเงินได้ประมาณเดือนละ 500-1,000 ริงกิต แม้จะช่วยบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายแต่ยังไม่เพียงพอต่อ

รายจ่ายประจำของผู้รับชะกาด สถิติการรับความช่วยเหลือเป็นเงินส่วนใหญ่ใช้เวลา 1-3 ปี (ระเบียบกองทุนฯ จ่ายไม่เกิน 3 ปี ยกเว้นทุนการศึกษาจ่ายตามความจำเป็น) บางรายรับชะกาด ถึง 5 ปี แบบอย่างจากองค์กรชะกาดในการสร้างผลผลิตในการพึ่งตนเองได้ต่อไป คือ โครงการฝึกทักษะอาชีพและการจัดหางานให้ทำ ที่ทุกรัฐมีแผนจัดสวัสดิการสังคม ทั้งนี้ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ให้ผู้รับบริการได้รับรู้เข้าถึงบริการได้

บทบาทหน้าที่และแผนงานขององค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาดในมาเลเซีย

การจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดในศาสนาอิสลามเกิดขึ้นตามหลักการของศาสนา ที่ชาวมุสลิมทุกคนที่มีรายได้และทรัพย์สินถึงเกณฑ์ที่กำหนดจะต้องจ่ายชะกาด ชะกาดจึงเป็นทานภาคบังคับตามหลักศาสนา ไม่ใช้การบริหารจากระบบสวัสดิการสังคมนี้อาจเป็นระบบเก่า คือ มัสยิดเป็นผู้จัดเก็บและแจกจ่ายชะกาด หรือการที่ผู้จ่ายชะกาดจ่ายแก่ผู้รับชะกาดโดยตรง หรือเป็นระบบใหม่ที่มีการจัดตั้งองค์กรชะกาดมาทำหน้าที่บริหารจัดการชะกาด ซึ่งก็มีทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กรชะกาดแบบเป็นทางการนั้นก่อตั้งโดยมีกฎหมายรองรับในการจัดตั้งและบริหารงาน ส่วนองค์กรชะกาดแบบไม่เป็นทางการเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่บริหารจัดการชะกาดในชุมชนหรือหมู่บ้าน เป็นต้น สอดคล้องกับรูปแบบการจำแนกองค์กรโดยยึดโครงสร้างของ สมคิด บางโม (2538) ที่จำแนกองค์กรโดยยึดโครงสร้างแบ่งออกเป็นองค์กรแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ องค์กรแบบเป็นทางการ (Formal organization) เป็นองค์กรที่มีการจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผนแน่นอน การจัดตั้งมีกฎหมายรองรับ บางแห่งเรียกว่า องค์กรรूपนัย ได้แก่ บริษัท มูลนิธิ หน่วยงานราชการ โรงพยาบาล โรงเรียน ฯลฯ ส่วนองค์กรแบบไม่เป็นทางการ (Informal organization) เป็นองค์กรที่รวมกันอย่างง่าย ๆ และเลิกล้มได้ง่าย องค์กรแบบนี้เรียกว่า องค์กรอรूपนัย หรือองค์กรนอกแบบ เช่น ชมรมต่างๆ หรือกลุ่มต่างๆ อาจเป็นการรวมกลุ่มกันตามความสมัครใจของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเนื่องมาจากรายได้ อาชีพ รสนิยม ศาสนา ประเพณี ตำแหน่งงาน ฯลฯ

ชะกาดเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้สังคมพัฒนาโดยไม่ทอดทิ้งผู้ด้อยโอกาสไว้เบื้องหลัง ชะกาดยังเป็นกลไกที่ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการระบบใหม่หรือเก่า จะเป็นองค์กรชะกาดแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ก็ล้วนช่วยบรรเทาภาระของรัฐในการสร้างสวัสดิการแก่สังคม สอดคล้องกับ Johari et al. (2015) ที่พบว่า การบริหารจัดการเรื่องชะงักในปัจจุบันได้พัฒนาไปมากกว่า การทำตามทฤษฎีทางศาสนา เพราะจุดมุ่งหมายหลักของชะงักนั้นคือการสร้าง สังคมและเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและรับประกันความยุติธรรมทางเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomics) และสอดคล้องกับ Hassan (1987) ที่พบว่า การจัดเก็บและ แจกจ่ายชะงักสัมพันธ์กับการคลังของประเทศโดยตรง เพราะเงินที่ได้จากการ จัดเก็บชะงักเมื่อนำไปแจกจ่ายและไปสร้างงานสร้างอาชีพแก่คนยากจน จะช่วยลด ภาระด้านการคลังของรัฐและช่วยส่งเสริมนโยบายด้านสวัสดิการสังคมของรัฐ

การระบุถึงบุคคล 8 ประเภทที่มีสิทธิได้รับชะงัก ซึ่งครอบคลุม ทั้งคน ยากจน คนขัดสน เจ้าหน้าที่ชะงัก ผู้ที่ถูกดลใจให้เข้ารับอิสลาม ผู้ไร้อิสรภาพ ผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ผู้ที่ปฏิบัติงานในหนทางของพระเจ้า และคนเดินทางนั้น ครอบคลุมถึงผู้ที่เดือดร้อนและผู้ที่มีความรู้สึกได้รับชะงัก นับว่าหลักศาสนาอิสลาม มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและครอบคลุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น จากอดีต สู่ปัจจุบัน และ อนาคต ตามข้อบัญญัติทางศาสนา ยืนยันโดยผลการศึกษาของ Razimi, Romle, and Erdris (2016) ซึ่งพบว่า ชะงักคือหนทางที่เหมาะสมที่สุดในหลักปรัชญา เศรษฐกิจอิสลามในอันที่จะขจัดและแก้ไขปัญหาความยากจนในสังคมมุสลิม โดย การกระจายความมั่งคั่งสู่ผู้ด้อยโอกาสอันสมควรจะได้รับชะงัก สำหรับประเทศไทย นั้นการจัดการเรื่องชะงักส่วนใหญ่ยังเป็นระบบการจัดการสวัสดิการสังคมระบบเก่า คือ จัดเก็บและแจกจ่ายผ่านมัสยิดและจากผู้จ่ายชะงักไปยังผู้รับชะงักโดยตรง (อิสรา ศานติศาสตร์, 2562) และเป็นแบบไม่เป็นทางการคือเป็นการรวมกลุ่มของ ประชาชนในการตั้งกองทุนชะงักขึ้นมาโดยไม่ได้มีกฎหมายการบริหารจัดการ กองทุนชะงักตามสนับสนุน องค์กรอาสาสมัคร เช่น สมาคม มูลนิธิ หรือองค์กรระดับ ชุมชนหรือมัสยิดดำเนินการอยู่บ้าง แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์กลางบริหารจัดการ (อิสรา ศานติศาสตร์ และ ศรัณย์ ศานติศาสตร์, 2562) ซึ่ง ชัช หะชาเล็ม และคณะ (2550) ชี้ว่า ถ้าต้องการให้การดำเนินงานเกี่ยวกับชะงักประสบความสำเร็จ จำเป็นต้อง อาศัยกฎหมายเพื่อตั้งองค์กรกลางขึ้นมา เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานของกองทุน ชะงักในระดับต่างๆ โดยองค์กรนี้อาจเป็นหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรมหาชนก็ได้ ระบบการบริหารจัดการชาวกตของไทยต่างจากประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นระบบ การจัดการแบบใหม่ที่จัดตั้งองค์กรชะงักซึ่งเป็นองค์กรกลางมาทำหน้าที่บริหาร จัดการชะงัก และเป็นองค์กรชะงักแบบเป็นทางการซึ่งก่อตั้งโดยมีกฎหมาย

รองรับในการจัดตั้งและบริหารงาน อีกทั้งยังพัฒนาไปเป็นการแปรรูปองค์กรชะกาตให้มีบริษัทเอกชนมาทำหน้าที่จัดเก็บและแจกจ่ายชะกาตในบางรัฐ ทำให้ประสิทธิภาพการจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาตมีมากขึ้น การบริหารกองทุนชะกาตในมาเลเซีย นับว่าเป็นสวัสดิการสังคมแบบเฉพาะเจาะจง (Selective) เป็นสวัสดิการสังคมกระแสรอง ที่มีไว้สำหรับชาวมุสลิมในมาเลเซีย

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารกองทุนชะกาตในมาเลเซียขึ้นอยู่กับองค์กรชะกาตที่จัดตั้งขึ้น ในการออกแบบและพัฒนาระบบจัดเก็บชะกาตและระบบแจกจ่ายชะกาต ที่สามารถเข้าถึงผู้บริจาคชะกาตและผู้รับชะกาตได้มากน้อยเพียงไร องค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาตมีพัฒนาการเชิงบวกที่ปรับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เอื้ออำนวยความสะดวกในการจัดเก็บชะกาต เช่น การหักชะกาตเงินเดือน จ่ายที่เคาน์เตอร์ขององค์กรจัดเก็บชะกาต จ่ายที่เคาน์เตอร์ธนาคาร หรือตู้ ATM ทำให้จัดเก็บชะกาตได้เพิ่มขึ้นเพราะสามารถอำนวยความสะดวกและดึงดูดผู้จ่ายชะกาตได้ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Ab Rahman et al. (2012) ว่าควรนำเสนอรูปแบบการจ่ายชะกาตที่ทันสมัยเช่นการหักชะกาตอัตโนมัติจากเงินเดือน ซึ่งจะช่วยลดภาระในการจัดเก็บชะกาตของเจ้าหน้าที่และทำให้ผู้เสียชะกาตเข้าถึงการกระบวนการจัดเก็บชะกาตด้วยความสะดวกมากยิ่งขึ้น และข้อเสนอแนะของ Johari et al. (2015) ที่เสนอว่า องค์กรควรเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงการจ่ายชะกาตที่ทันสมัยเช่นช่องทางในการทำธุรกรรมผ่านอินเทอร์เน็ต (Internet banking) และช่องทางในการทำธุรกรรมอื่น ๆ และปรับปรุงองค์กรให้มีความทันสมัย ดึงดูดผู้ใช้บริการ อย่างไรก็ตามนักวิจัยพบว่ายังคงมีผู้จ่ายชะกาตที่จ่ายตรงกับผู้มีสิทธิรับชะกาต โดยมีจำนวนมากที่รัฐกลั่นตัน

สภาศาสนาอิสลามแต่ละรัฐได้วางเครือข่ายจัดเก็บชะกาตในพื้นที่ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านและตำบล และมัสยิด หลักการสำคัญประการหนึ่งในการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาตของกองทุนชะกาตก็คือการประกันเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้รับชะกาต ผู้จ่ายชะกาตสามารถจ่ายได้อย่างบริสุทธิ์ใจผ่านกองทุนชะกาต ส่วนผู้รับชะกาตสามารถรับชะกาตที่ศาสนาอิสลามระบุว่า เป็นสิทธิที่พวกเขาจะได้รับโดยรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีไว้ เพราะผู้จ่ายชะกาตและผู้ที่จะรับชะกาตไม่จำเป็นต้องรู้จักกันหรือเจอกัน ผู้จ่ายชะกาตไม่รู้สีกว่าเป็นหนี้บุญคุณต่อใครในขณะที่ผู้รับชะกาตก็ไม่รู้สีกว่าเป็นหนี้บุญคุณกับใคร นอกจากนั้นกองทุนชะกาตยังสามารถสร้างระบบสวัสดิการสังคมที่เน้นการพัฒนาผู้รับชะกาตให้สามารถหาเลี้ยงชีพเพียงพอต่อ

รายจ่ายได้ (Give them a fish they can eat all in one day, Give them hot to fish they can eat all their lives) ตรงกับหลักการสวัสดิการสังคมที่ว่า “ช่วยเขาเพื่อให้ช่วยตัวเองได้” (Help them to help themselves) นั่นเอง

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ขององค์กรจัดการกองทุนชะกาดในมาเลเซียมีดังต่อไปนี้ จุดแข็งประกอบด้วย (1) กองทุนชะกาดดำรงอยู่บนพื้นฐานศรัทธาของชาวมุสลิมที่มีต่อพระผู้เป็นเจ้า (2) หลักการชะกาดได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้รับและผู้จ่ายชะกาด รวมทั้งหลักเกณฑ์ในการจัดเก็บและแจกจ่ายอย่างชัดเจน (3) ในแต่ละรัฐมีสภาศาสนาอิสลามประจำรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ (4) ในแต่ละรัฐมีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารจัดการชะกาด (5) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดเก็บชะกาด

ส่วนจุดอ่อน ได้แก่ (1) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดไม่สามารถกำหนดวงเงินงบประมาณได้อย่างชัดเจนจากกองทุนชะกาดเพื่อทำตามนโยบายสาธารณะที่ควรจะเป็น (2) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดยังไม่สามารถให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและคนขัดสนได้อย่างทั่วถึง (3) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดบริหารจัดการล่าช้า จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้มีสิทธิรับชะกาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (4) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับความช่วยเหลือระยะยาวในการพัฒนาทักษะวิชาชีพเพื่อให้ผู้รับสามารถช่วยเหลือตนเองได้ (5) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีในการจับเก็บชะกาดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้

สำหรับโอกาส ประกอบด้วย (1) การพัฒนาระบบข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนผู้จ่ายชะกาดและผู้รับชะกาดเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการกำหนดนโยบายให้ความช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (2) การพัฒนาระบบการสืบค้นผู้จ่ายชะกาดและอำนวยความสะดวกในการจ่ายชะกาด (3) การพัฒนาระบบการสืบค้นผู้มีสิทธิรับชะกาดให้เข้าถึงบริการขององค์กรจัดการกองทุนชะกาดและสามารถเข้ารับความช่วยเหลือได้ทันต่อความต้องการ (4) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดสามารถพัฒนาโครงการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อให้ผู้มีสิทธิรับชะกาดสามารถช่วยเหลือตนเองในระยะต่อไป (5) องค์กรจัดการกองทุนชะกาดสามารถสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ให้กับชาวมุสลิมได้ประพฤติตนตามข้อบัญญัติทางศาสนา ในส่วนอุปสรรค มีดังนี้ (1) มุสลิมบางส่วนขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเองและการประพฤติตนตามข้อบัญญัติทาง

ศาสนา (2) ผู้มีสิทธิรับชะงาดบางส่วนไม่ตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้ (3) ผู้จ่ายชะงาดบางส่วนขาดความเชื่อมั่นต่อการบริหารจัดการกองทุนชะงาด ทำให้เลือกที่จะจ่ายเงินชะงาดโดยตรงแก่ผู้มีสิทธิรับชะงาด (4) แนวโน้มของผู้มีสิทธิรับชะงาดแบบถาวรมีจำนวนมากขึ้นตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่นผู้ป่วย ผู้สูงอายุติดเตียง และ (5) ผู้จ่ายไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดเก็บชะงาด

ข้อเสนอแนะที่ได้รับจากเวทีสนทนากลุ่มในเรื่องการจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะงาดในมาเลเซีย (1) พัฒนาระบบข้อมูลในการจัดเก็บและแจกจ่ายชะงาดให้ทั่วถึงและเป็นธรรม พร้อมทั้งพัฒนาการจัดโครงการช่วยเหลือผู้รับชะงาดให้สามารถพัฒนาตนเองได้ในระยะยาวต่อไป (2) ส่งเสริมจิตสำนึกและการประพฤติตนตามหลักข้อบัญญัติศาสนา โดยองค์กรศาสนาและสถาบันครอบครัว และกำหนดนโยบายเพื่อช่วยเหลือผู้มีสิทธิรับชะงาด โดยเฉพาะผู้มีสิทธิรับชะงาดที่มีความเดือดร้อนแบบถาวรและไม่สามารถช่วยตัวเองได้ (3) ควรพัฒนาระบบข้อมูลที่ใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายและแผน การช่วยเหลือจากกองทุนชะงาด และการกำหนดวงเงินงบประมาณการช่วยเหลือ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการจัดเก็บและแจกจ่ายชะงาด (4) สร้างกระแสความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมตามข้อบัญญัติทางศาสนา โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวและองค์กรชะงาด โดยการปรับเปลี่ยนโครงการจัดบริการช่วยเหลือโดยเน้นพัฒนาทักษะด้านอาชีพของบุคคลและครอบครัว

ข้อเสนอแนะต่อพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนชะงาดในไทย

กองทุนชะงาดในมาเลเซียมีรูปแบบการบริหารที่ดีและสามารถช่วยเหลือชาวมุสลิมให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้นพอควร อย่างไรก็ตาม แม้ยังมีปัญหาอุปสรรคบางประการที่ต้องแก้ไข ดังนั้นควรส่งเสริมกองทุนชะงาดในไทยให้ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนมุสลิมและพัฒนาความเป็นอยู่ของชาวมุสลิมให้ดีขึ้น กองทุนชะงาดจึงได้ชื่อว่าเป็นรูปแบบสวัสดิการสังคมที่ช่วยให้เกิดเป็นสังคมนิรภัย (Social safety net) แต่ต้องยึดมั่นในหลักการให้ผู้รับชะงาดสามารถพึ่งตนเองได้ (Productive social welfare)

ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดระบบสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะกาดให้ มีประสิทธิภาพในประเทศไทยก็คือ (1) การบริหารงานกองทุนชะกาดให้เกิด ประสิทธิภาพสูงที่สุดนั้นจำเป็นต้องมีกฎหมายรับรองสถานะและการทำงานของ องค์กรชะกาด และ (2) ควรมีการจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการกองทุนชะกาดแห่งชาติ ขึ้นภายใต้การกำกับของรัฐบาล เพื่อสนับสนุนและควบคุมการบริหารงานของกองทุน ชะกาดในระดับท้องถิ่น องค์กรชะกาดนี้ควรมีรูปแบบเป็นทางการ เป็นองค์การที่มี การจัดโครงสร้างอย่างเป็นระเบียบแบบแผนแน่นอน การจัดตั้งมีกฎหมายรองรับ

อย่างไรก็ตาม มีประเด็นสำคัญๆที่ไทยต้องพิจารณาประกอบด้วยดังนี้ ประเด็นแรกที่ต้องพิจารณาคือ มุสลิมในไทยยังขาดความรู้เรื่องชะกาดอยู่มาก นิยม จ่ายเฉพาะชะกาดอาหารในเดือนรอมฎอน (เดือนถือศีลอด) เท่านั้น ดังนั้นจึงต้องให้ ความรู้เรื่องชะกาดเพื่อสร้างความตระหนักในหน้าที่ในการจ่ายชะกาด ประเด็นที่ สอง ความเคร่งครัดและความเข้าใจในหลักบัญญัติทางศาสนาในการประพฤติตน และการจ่ายชะกาดของมุสลิมรุ่นใหม่ มีมาน้อยเพียงใด ครอบครัวยังมีการถ่ายทอด ศรัทธาและความพร้อมหรือไม่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ที่มุสลิม ยังเป็นชุมชนขนาดเล็ก และประการที่สาม ความแตกต่างกันในระบบการปกครอง ประเทศและอำนาจหน้าที่ขององค์การศาสนา มาเลเซียปกครองระบบสหพันธรัฐที่ แต่ละรัฐมีอำนาจมากแตกต่างจากอำนาจของแต่ละจังหวัดของไทย มาเลเซียมีสภา ศาสนาอิสลามประจำรัฐที่มีอำนาจมากและเปิดเสรีในกิจการศาสนาอิสลามในรัฐ ตรงข้ามกับประเทศไทย มาเลเซียเป็นประเทศที่มีประชากรส่วนมากนับถือศาสนา อิสลาม ในขณะที่ชาวมุสลิมในไทยเป็นชนกลุ่มน้อย ไม่ได้มีอำนาจต่อรองทางการเมือง ที่มากเหมือนชาวมุสลิมในมาเลเซีย

ข้อเสนอแนะต่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรแบ่งพื้นที่ในการศึกษาตามเกณฑ์ลักษณะรูปแบบการบริหารองค์กร ชะกาดในการจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาด เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพใน การบริหารจัดการกองทุนชะกาดดังนี้ (1.1) รัฐที่มีการแปรรูปองค์กรบริหารจัดการ ชะกาด (Privatization) ผ่านการจัดตั้งบริษัทเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ กองทุนชะกาด (Corporatization) โดยองค์กรบริหารจัดการชะกาดนั้นก่อตั้งบริษัท ในกำกับของสภาศาสนาอิสลามแห่งรัฐ มีหน้าที่ทั้งจัดเก็บและแจกจ่ายชะกาด ได้แก่ รัฐเซอลาโงร์ รัฐปีนัง รัฐซาราวัก รัฐซาบะฮ์ (1.2) รัฐที่มีการแปรรูปองค์กรบริหาร

จัดการชะงาด (Privatization) ผ่านการจัดตั้งบริษัทเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการจัดการกองทุนชะงาด (Corporatization) โดยองค์กรบริหารจัดการจัดการชะงาดนั้นก่อตั้งบริษัทในกำกับของศาสนาอิสลามแห่งรัฐ มีหน้าที่ทั้งจัดเก็บ ส่วนการแจกจ่าย ชะงาดยังคงดำเนินการโดยศาสนาอิสลาม ได้แก่ ดินแดนสหพันธรัฐกัวลาลัมเปอร์ รัฐมะละกา รัฐเนอเกอริเซิมบิลัน และรัฐปะหัง (1.3) รัฐที่สภาคานาฮังคงทำหน้าที่ทั้งจัดเก็บและแจกจ่ายชะงาด ไม่มีการแปรรูปองค์กรบริหารจัดการกองทุนชะงาด (Privatization) และไม่มีการจัดตั้งบริษัทมาทำหน้าที่แทนสภาคานาฮังคง ได้แก่ รัฐปะลิส รัฐยะโฮร์ รัฐตรังกานู รัฐเกอดะฮ์ รัฐเปรัก และรัฐกลันตัน เมื่อทราบประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนชะงาดของแต่ละรัฐที่มีรูปแบบขององค์กรบริหารจัดการชะงาดที่แตกต่างกัน จะทำให้ทราบถึงข้อดีและข้อเสียของแต่ละรูปแบบ และต้นแบบการบริหารจัดการชะงาดที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการพัฒนาองค์กรบริหารจัดการกองทุนชะงาดในประเทศไทยต่อไป

(2) ควรศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมจากกองทุนชะงาดที่เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งมีปัจจัยความแตกต่างของพื้นที่ จำนวนประชากร และรายได้ของประชากร

เอกสารอ้างอิง

- ซัซ หะซาเล็ม และ อาลี การ์มี. (2550). รายงานการสำรวจความคิดเห็นร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการกองทุนชะงาด. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ
- ทัศนีย์ ลักขณานิชนซัซ. (2545). การใช้ทรัพย์สินในงานสวัสดิการสังคม. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- บรรจง บินกาฮัน. (2523). เศรษฐศาสตร์อิสลาม. กรุงเทพฯ: อิสลามิคอะเคเดมิ.
- วรรณวดี พูลพอกสิน. (2551). ระบบชะงาด (ทานบังกัป): เศรษฐกิจชุมชนในอิสลาม. สืบค้นจาก <http://islamicfinancethai.com/ชะงาด-zakat/> ความสำคัญของชะงาด/
- อรุณ บุญชม. (2559). ชะงาดตามหลักการศาสนาอิสลาม. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <https://www.islamicbangkok.or.th/2016/03/26/ชะงาดตามหลักการศาสนาอิสลาม.html>

- อิสรา ศานติศาสน์. (2562). ทำไมจึงต้องส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนชะกาต.
ใน *ชะกาตกับการสร้างความยุติธรรมทางสังคม*. 27 เมษายน พ.ศ. 2562
ที่ระลึกงานชะกาตสัมพันธ์ ครั้งที่ 2 กองทุนชะกาต (บัยตุลมาล) เชียงใหม่.
- อิสรา ศานติศาสน์ และศรีณย์ ศานติศาสน์. (2562). *เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเรื่อง
ของชะกาตและความยากจนของมุสลิมไทย*. เอกสารการประชุมวิชาการ
ประจำปีเรื่องเปลี่ยนโฉมประเทศไทยให้ก้าวไกลอย่างมั่นคง, 29 มีนาคม
2562 ณ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาบริหาร
ศาสตร์
- อิสเรศ มะหะหมัด. (2551). *ความสำคัญของชะกาตในอิสลาม*. สืบค้นจาก
<https://islamicfinancethai.com/ชะกาต-zakat/ความสำคัญของชะกาต/>
- อิสเรศ มะหะหมัด. (2561). *ชะกาตทรัพย์สิน(มาล)*. สืบค้นจาก
<https://islamicfinancethai.com/ชะกาต-zakat/ชะกาตมาล/>
- PZM. (2018). *เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการจัดการชะกาตของศูนย์จัดเก็บ
ชะกาตรัฐมะละกา PZM*. November 4, 2018. Melaka: PZM
(เอกสารอิเล็กทรอนิกส์).
- AB, Aziz, M. R. (2013). *Introduction to Islamic Institutions in Economic
and Finance*. Negeri Sembilan: USIM Publ.
- Fuadah, J., Mohammad, A. H., Asma, R. A., Muhammad, A. R., Aziz, &
Ahmad, M. F. A. (2015). *Zakat's Role in Enhancing the
Economy of the Ummah: Challenges and Future Prospects*.
Negeri Sembilan: USIM Press.
- Hj, Nik Hasan, & N. M. bin. (2013). Zakat in Malaysia: Present and Future
Status. *IJUM Journal of Economics and Management*, 1(1),
47-75.
- Jafree, M. K., & Amin, M.R. (2003). 'Administering Zakah: State of the
Art and Looking Beyond' in S.A. Hannan et al. eds. *Zakat and
Poverty Alleviation (Compilation of the articles presented in
the International Seminar on Zakat and Poverty Alleviation in
Bangladesh, held during December 14-15, 1998)*. (pp. 80-92).
Dhaka: Islamic Economics Research Bureau.

- Maheran, Z. (2018). Role of Zakah Institution in Governing and Transforming Beneficiary's Living Standard from the Level of Daruriyyat (Dire Necessities) to Hajiyyat (Comfort Living) in Relation to Maqasid al Syariah. *Pertanika Journal of Scholarly Research Reviews*, 4(2), 43-48.
- Paizin, M. N. (2017, February). Usage of Islamic Alms's Online Portal: Case Study on Pusat Pungutan Zakat (PPZ), Federal Territories of Malaysia. *Intellectual Property Rights*. 5(1). Retrieved Dec 15, 2018, from <https://www.omicsonline.org/open-access/usage-of-islamic-almss-online-portal-case-study-on-pusat-pungutanzakat-ppz-federal-territories-of-malaysia-2375-4516-100075.php?aid=87487>
- PPZ-MAIWP. (2017). *Laporan Zakat 2017: Satu Sumber Maklumat Makat di Malaysia*. Kuala Lumpur.
- PPZ-MAIWP. (2018). *Sejarah*. Retrieved <http://www.zakat.com.my/info-ppz/sejarah/>
- Rahman, A. A., Mohammad, A. H., & Najib, S. (2012). Zakat Institution in Malaysia: Problems and Issues. *Global Journal Al-Thaqafah*, 2(1), 35-41. Retrieved from <http://www.gjat.my/gjat062012/gjat1220120201.pdf>
- Razimi, M., Romle, A. R., & Erdris, M. F. (2016). Zakat Management in Malaysia: A Review. *American-Eurasian Journal of Scientific Research*, 11(6), 453-457.